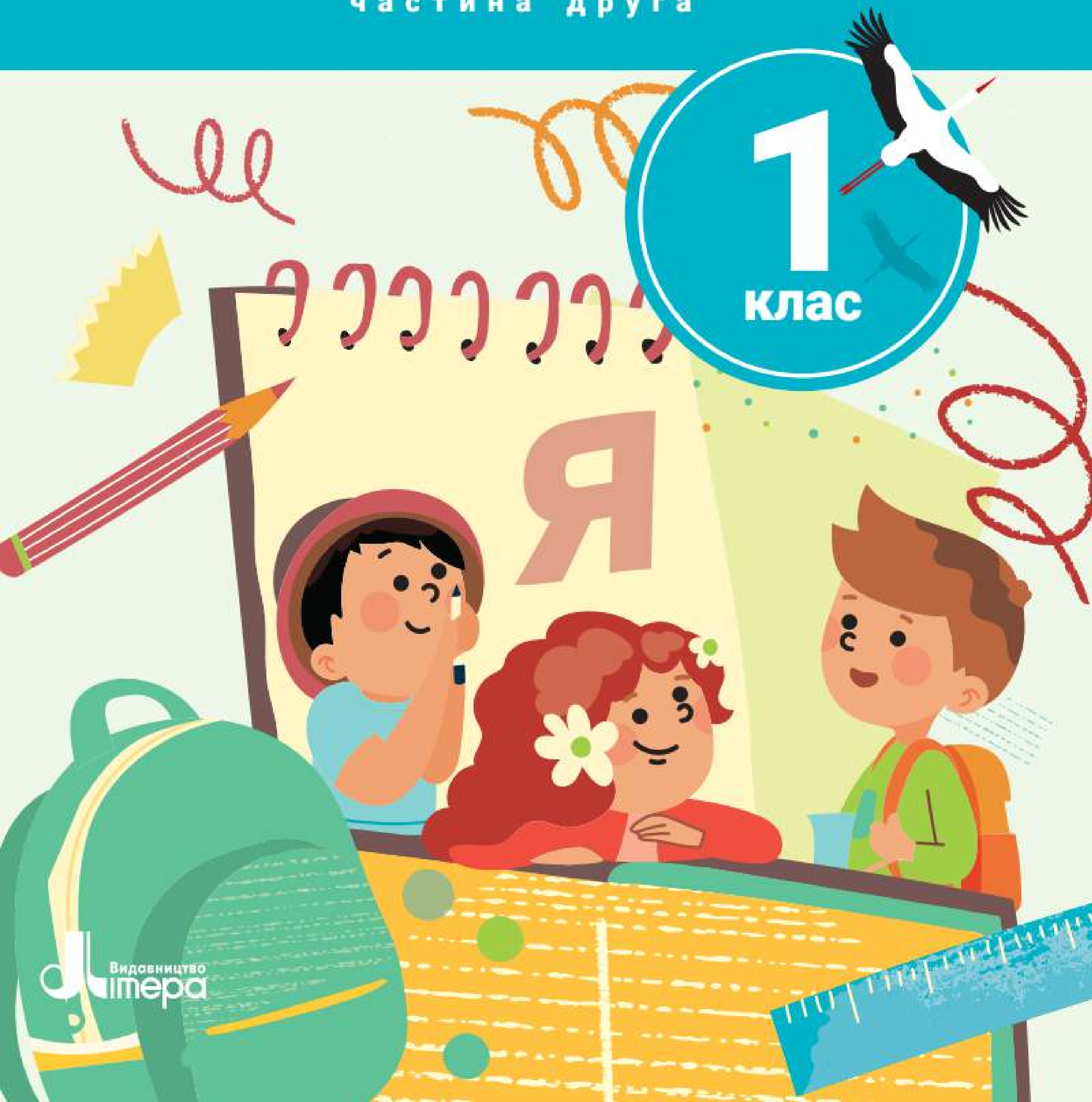

Олена Іщенко, Світлана Логачевська

УКРАЇНСЬКА МОВА БУКВАР

частина друга

1
клас

Олена Іщенко, Світлана Логачевська

УКРАЇНСЬКА МОВА

Б У К В А Р

Підручник для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у двох частинах)

ЧАСТИНА 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
Літера ЛТД
2025

УДК [811.161.2:028.1](075.2)
І-98

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 07.01.2025 № 25)

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми для 1–2 класів
колективу авторів під керівництвом Р. Б. Шияна.

Іщенко О. Л.

І-98 Українська мова. Буквар : підручн. для 1 кл. закл. загал. серед. освіти
(у 2-х ч.) : Ч. 2 / О. Л. Іщенко, С. П. Логачевська. — Київ : Літера ЛТД,
2025. — 112 с.

ISBN 978-966-945-491-1

ISBN 978-966-945-493-5 Ч. 2

Підручник відповідає Державному стандарту початкової освіти.
Забезпечує можливість диференційованого підходу на кожному уроці —
містить завдання для тих, хто вчиться читати, має початкові навички
читання і тих, хто вже вміє читати, а також тексти для слухання.

Підручник побудовано за принципом тематичної інтеграції; теми тижня
синхронізовано з підручником «Я досліджую світ» (автори О. Л. Іщенко,
О. М. Кліщ). Завдання та ілюстративний матеріал допомагають збагатити
словниковий запас дітей, розвинути творче і критичне мислення, уяву.

Крім підручника, до навчально-методичного комплексу входять аудіо- та
відеохрестоматії (тексти для слухання), карти-плани уроків, презентації.

УДК [811.161.2:028.1](075.2)

Методичний супровід і е-додаток

<http://bukvar-1k-2024.e-litera.com.ua/>

ISBN 978-966-945-491-1

ISBN 978-966-945-493-5 Ч. 2

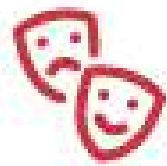
© Іщенко О. Л., Логачевська С. П., 2024

© «Літера ЛТД», 2025

Знаки-помічники

Розкажи, опиши

Зіграй

Що змінилося?

Знайди зайве

Коли так кажуть?

Послухай, подивись

Для вправних читачів

ТРИБУНА — виділено
літеру, яку ще не вивчали

га го гу ги ге гі гма гро гну гне глі
аг ог уг иг ег іг маг ког луг пег діг

го-ра вага ġра ġвинт
гу-ма ку-ра-га град гном
гіл-ка пи-ріг ви-но-ġрад Гліб

- Знайди два слова, які відповідають на питання хто?

Годі́на — **годі́нник** — **годинника́р**.
Горóд — городі́ти — горóдина.
Гірко — огірок.

Грав — грала — грали — грало.
Гнати — догна́ти — перегна́ти.

 Гора — кора, гриб — грип, грам — грім,
голка — гілка, грім — крім, град — грак,
гірка — гірка́, дорóга — дорога́.

 Ганна, Галина, Ігор, Гліб, Гнат, Говéрла.

1 ріг — 2 ... , 1 пиріг — 2 ... , 1 тигр — 5

Велика гора — маленька ... ,

велике гніздо — маленьке

• Які слова пропущені?

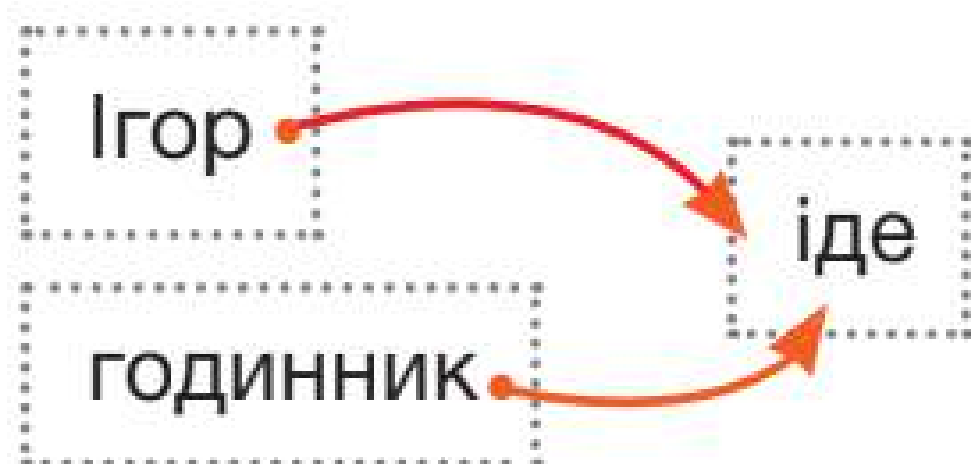
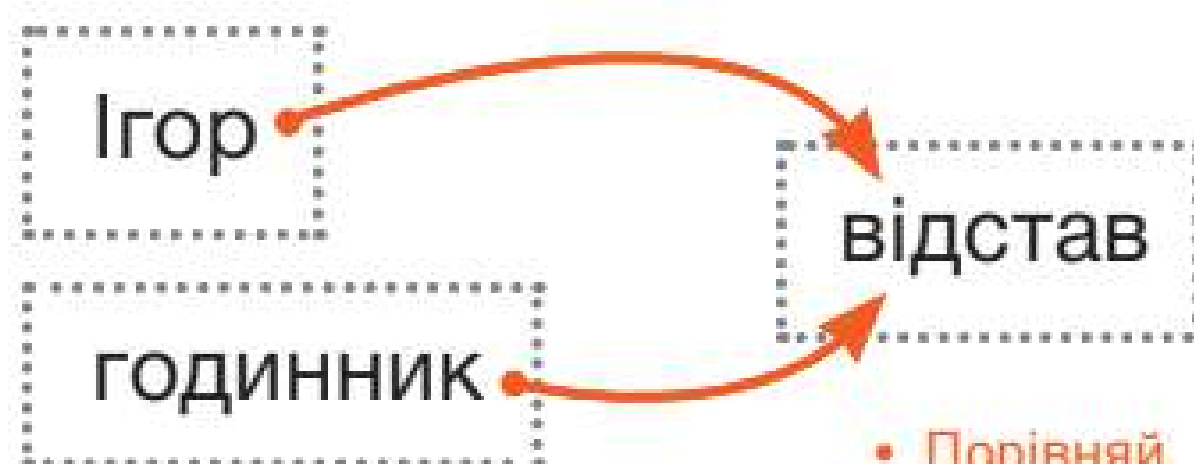
— Котра година?

• Прочитайте в парі.

— Друга.

— Друга? А годинник іде?

— Годинник став. Зараз пів на сьому.

• Порівняй.

Сьома година ранку. Сьогодні ми ідемо́ на Говéрлу. Разом із татом і братом Ігорем.

Карпати — то така краса! Гори, смерéки і небо голубе-голубе. Раптом потемніло. Десь далеко блиснула блискавка. А потім загуркотів грім. Упали великі краплі.

— Тільки грозі бракува́ло! Вимкніть мобільні, — наказав тато.

— Таки гримить. Усі вниз! — гукнув Ігор.

Мені стало сумно. Мало не заплакав.

— Не сумуй, Глібе. Завтра буде друга спроба. Тільки б погода була гарна, — сказав тато.

• Потренуйтеся в парах відповідати на запитання «Котра година?». Поясни, чому деякі слова написані з великої літери. Чому в Гліба зіпсувався настрій? Чому тато наказав вимкнути телефони? Придумай назву до тексту.

ґа ґо ґу ґи ґе ґі
аґ оґ уґ иґ еґ іґ

а-ґруґс ґава ґа́з-да ґа-ноґк дзіґґа
ґвалґт ґра-ти ґрунґт ґулі ґелґ-ґо-та-ти

ґанок, ґава, дзиґґа, ґрати,
ґазда, ґрунт і ґелґотати.

ґава — кава, ґулі — кулі, ґрати — грати.

Ніби ґаву ковтнув.
ґав ловити.
Ні пава ні ґава.

Ніби ґедзь укусив.
Ніби напав.

ґудзик упав і скотився під ґанок.
ґава подумала: з'їм на сніданок.
І гонорово ґава ходила —
ґудзик шукала, ґулю набила.

Любов Голота

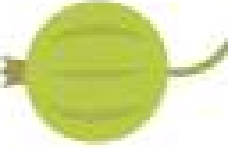
«Гвалт! Де агрус?
Проґавили?.. За ґрати!» —
галасував на ґанку ґазда.

• Із якою інтонацією треба читати це речення?

бігали по ґанку.
гучно ґелґотали.

Був мороз на ґрунті зранку.

ґазди обірвали.

То веселі і ґречні ґаздіні.
Вони ловлять ґав.

• Чи підходять підписи до малюнка?

А там ґазда. У нього ґаблі
та відро агрусу.

Слухаємо і розповідаємо

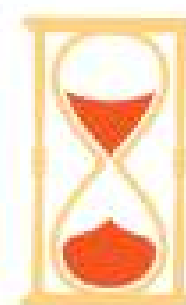
Тінь від предметів рухається разом із сонцем. Люди помітили це дуже давно. Вони встановили колону під відкритим небом. Сонце ходило по небу, а тінь — по землі. І тінь від колони рухалася, як сучасна стрілка годинника. А позначки навколо стовпа стали першим циферблатом.

05:52

ГОДИННИКИ

Ось годинник на стіні,
І будильник на вікні,
І пісочний є годинник.
Й на паркані вранці півник,
Й на руці у твого тата —
Подивись, як їх багато.

Олена Коваленко

- Назви годинники на малюнках. Які із зображених годинників не згадуються в розповіді й у вірші? Який із зображених годинників можна порівняти з півником? Який «годинник» належить до живої природи?

ПОКВАПСЯ, НІКОЛАСЕ

- Послухайте історію першокласника Ніколаса, яку написав Жіль Тібо (переклад Анатолія Сагана).

Так чи ні?

Ніколас ходив на танцювальний гурток.
Ніколас любив ходити на гуртки.
Ніколас сам планував свій вільний час.
Через три тижні Ніколас ледве дихав.

- Хто розповідає цю історію? Як почувається Ніколас? Навіщо батьки записали його на стільки гуртків? На які гуртки ти ходиш після школи? Чи подобаються вони тобі? Назви підряд усі дні тижня. Спробуй пояснити, чому вони так називаються.

У по-не-ді-лок у Ніколаса скри-пка.
У вів-то-рок Ніколас пла-вав.
У се-ре-ду в Ніколаса карате.
У суботу Ніколас грав в ор-ке-стрі.

ЙЙ

Йй

Йода
Йо́да

= о́ | - •

Йода

ай

ой

уй

ий

ей

ій

ай-ай-а́й
ой-ой-о́й

ай-ва́
мо́йва

а́й-с́тра
со́йка

йод
йо-га
йо-гурт

йо-йо́
йой
йорж

ма-йо-не́з
ра-йон
сер-йо́-зні́й

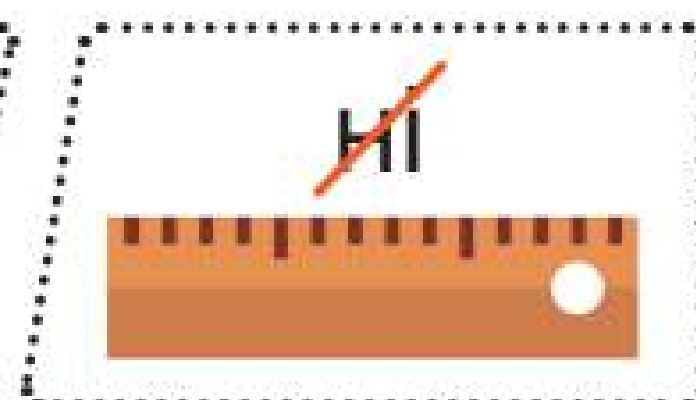
Йосип, Андрій, Анатолій, Сергійко, Марійка, Надійка.

Дай — знай — співай — бугай.
Зелений — мудрий — білий — синій.

Мий — мій, сій — свій, рай — край,
рік — рій, бік — бій,
байка — бійка, майка — мийка, лайка — лійка.

— Завтра йдемо́ на ма́йстер-клас з орига́мі, — сказала мама.

— Ти серйозно? — запитав тато. — Май совість. У нас завтра айкідо́.

— Всти́гнемо. Зайдемо по тебе о сьомій, — відповіла мама. Коли мама задумала, то так і буде.

Тема майстер-класу — космос. Мама робила зірку. А ми з татом — наставника Йоду. Йода — відомий джеда́й, казковий герой із космосу. Він мудрий і сміливий. Його зріст усього 66 сан-ти-ме-трів. У Йоди — світловий меч.

— Ой, гарний! — вигукнула мама. — Такий маленький і зелений!

— І розумний та спра-ве-дли-вий, — додав тато.

Додому ми повернулись пізно. Але настро́й був веселий.

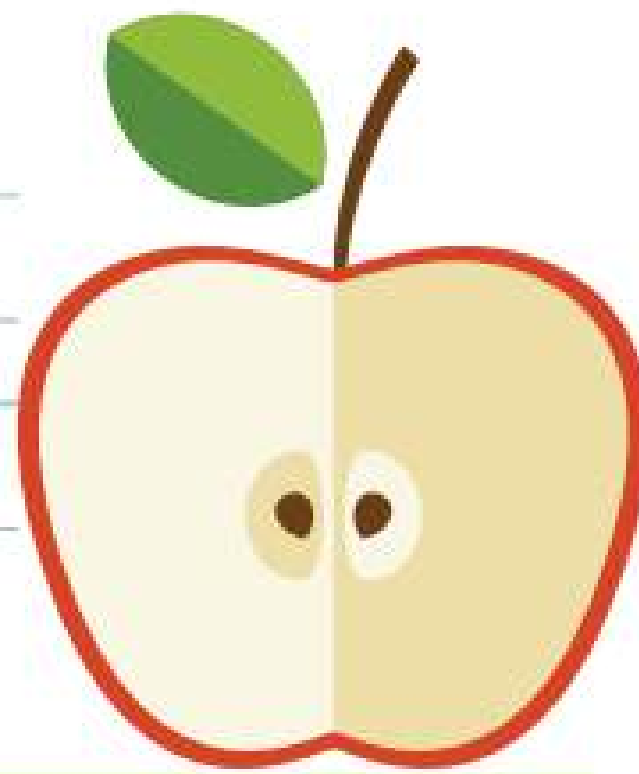
Мама дала нам йогурт і попросила тата зробити ча́й. Тато був утомлений і заварив чай експрес-ме́тодом — із пакетиків.

* Розкажи за малюнком, як заварювати чай із пакетика. Яких правил безпеки слід дотримуватися, заварюючи чай? Придумай назву до тексту.

Яя

Яя

яблуко

= ' | - - • | - •

яблуна

= ' | - - • | = •

яблуня

яблуко

я́блуко

ян

яр

ят

яз

яд

ял

ям

ая

уя

оя

ея

ия

ія

ня

ря

тя

зя

дя

ля

мя

на

ра

та

за

да

ла

ма

як

уява

моря

ряд

я-ма

маяк

зоря

дятел

я-вір

пояс

поля

свято

я-го-ди

мрія

земля

святковий

Яна, Зоя, Яків, Ярина, Марія.

Оля, Настя, Тетяна, Ілля.

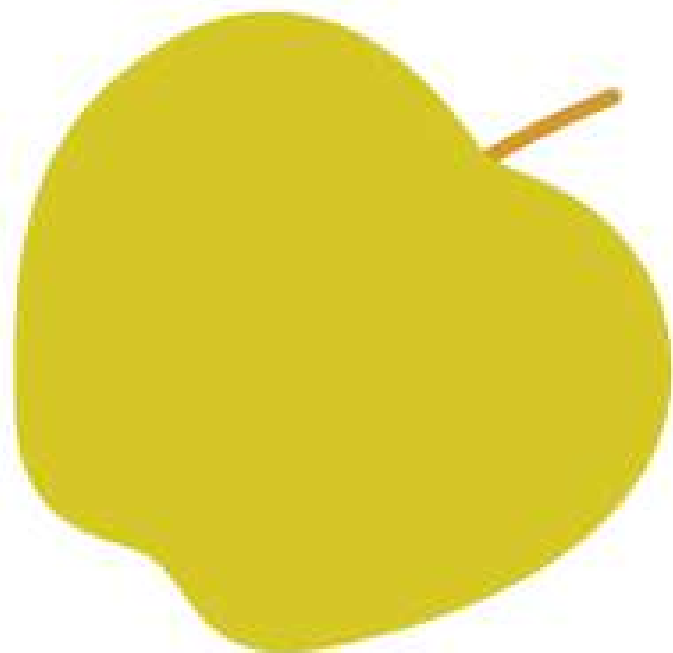
• У яких словах буква Я позначає два звуки?

Арія — армія, мак — маяк, буряк — будяк,
Лідія — лінія, лялька — нянька, якір — Яків,
Наталя — Наталія.

Моря — море, поля — Земля — зéмлі, зоря —

• Утвори за зразком.

Ніде яблуку впасти.

ЗАГАДКА

По блакитній тарілці золоте яблуко котиться.

• Що допомогло тобі відгадати загадку? Що з чим порівнюється?

ЯСЯ І ЯБЛУКО

Яся дивилася на яблуню. Там було тільки одне яблуко. Воно висіло високо-високо і було таке красиве — просто ся-я-ло.

— Якби я була яблуком, — мріяла вголос Яся, — я б упала... тобто упало вниз прямо до рук тій дитині... тобто мені. Вона така гарна й мила.

А яблуко дивилося вниз і думало...

Тут Яся замовкла. А потім сказала:

— Далі придумайте самі!

• Опиши кількома реченнями, що ти бачиш на малюнку. Придумай закінчення казки.

Повторюємо вивчене

Ми ви-ко-ну-ва-ли проєкт «Усе про яблуко». Яна Пе-трів-на по-я-сни-ла, як складати план проєкту. План придумали такий.

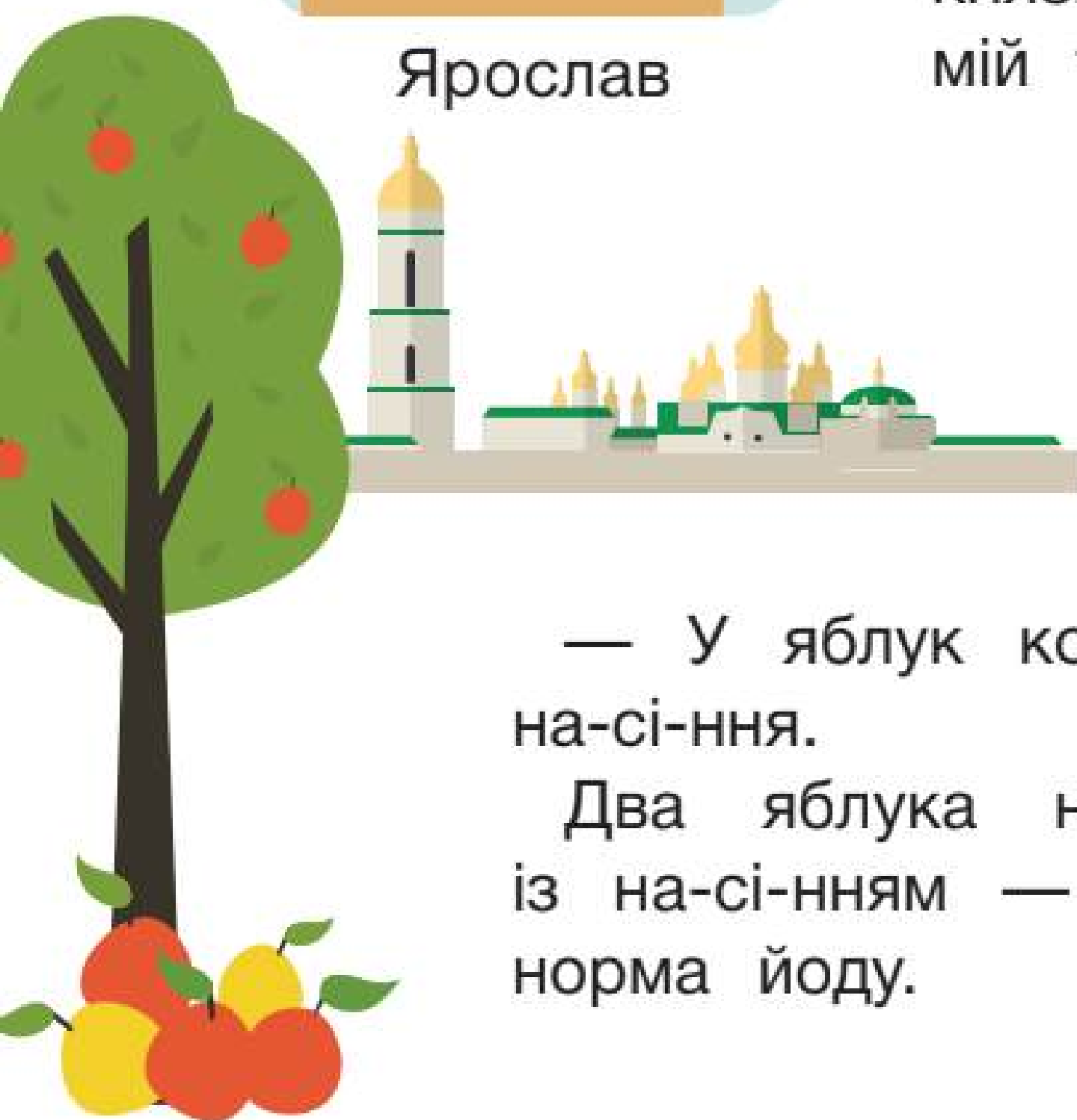
1. Історія яблук.
2. Казки та о-по-ві-да-ння про яблука.
3. Досліди з яблуками.
4. Конкурси.

Ярослав

— Яблуня — куль-тур-на ро-сли-на, а колись була ди-ко-ро́-сла.

Я-блу-не-вий сад заклали в Лаврі давно. Так наказав князь Ярослав Мудрий — мій тезка.

— У яблук корисне і на-сі-ння.

Два яблука на день із на-сі-нням — добова норма йоду.

Ярина

Яна Петрівна

— Яблуко було сим-во-лом Все-світу і Сонця.

Яблуком називали різні плоди. А-пель-син — ки-тай-ське яблуко, а помідор — золоте яблуко.

Ми провели о-пі-ту-ва-ння в класі і записали ре-зуль-та-ти.

	Імена	Ставлення до яблук	Кількість яблук на день
1	Анастасія	+	1
2	Ілля	+	2
3	Лідія	–	1 (бабуся змусила)
4	Яся	+	1
5	Ярослав	–, тільки банани	–

• Що з того, що діти дізналися про яблука, було тобі відомо раніше? Що тобі найбільше запам'яталося з розповіді? Що ти знаєш про користь яблук? Пригадай казки, оповідання чи мультфільми, у яких згадуються яблука.

Ц ц

Ц ц

цирк

цирк

цирк

— • — —

цирк

левиця

— • | — • | = •

левиця

ца цо цу ци це ці ця цьо
ац оц уц иц ец іц яц

цва цво цву цви цве цві цвя

цап

ца-пе-ня

ца-пну-ти

сонце

лице

кільце

зайці

лисїці

горобці

ведмедиця

левиця

вовчиця

цирк — цирковий

цегла — цегляний

Гравець, стілець, молодець, кравець.

Цукор, цукровий,
цукерка, цукрувати,
цукерниця.

• Постав запитання до кожного слова.

Тато приніс квитки в цирк. Я зраділа, бо циркові вистави дивилася тільки по телевізору.

Ми прибулі завчасно. Сіли на місця в десятому ряду. Арена, сцена в цирку, — кругла. Так усім добре видно. Артисти вибігали один за одним. Клоун на велосипеді з одним колесом підкидав і ловив 5 тарілок. За ним стрибав цуцик. Атлет підняв на палиці й покрутив 8 гімнастів — як на каруселі. Потім були танці на лінві під кúполом, повітряні акробати. Фокусник витягував зайців із циліндра.

Біля нас сиділи іноземці. Вони раділи й аплодували разом із нами. Мову цирку не треба перекладати. Вона зрозуміла всім.

- Про яких артистів ідеться в тексті? Роздивись квиток у цирк. Коли і де відбудеться вистава? Хто виступатиме? Кого зі вказаних артистів немає на малюнках? Для чого, на твою думку, створили знак «Ні ведмедям у цирку»? Навіщо люди ходять до цирку? Чому мову цирку не треба перекладати? Чи є ще мови, які не треба перекладати?

Ч ч

ч ч

чебуреки

— • — • — • — •

чебуреки

чебуреки чебу́реки

ча	чу	чо	чи	че	чі
ач	уч	оч	ич	еч	іч
чка	чку	чко	чки	чке	чі

чо-ве́н	ні́ч	та́чка	за́йчик
че-твер	меч	до́чка	чу́бчик
ча-сник	піч	рі́чка	горо́бчик

Синичка, суничка, річка, лисичка.
Чай, чайка, чайник, чайний.

О

чі

Чистий, чемний, чорний, чужий, чесний.

• Добери слова з протилежним значенням.

В чаплі чорні черевічки.
Чапля чапа до водічки.

Грицько Бойко

• Назви слова, які римуються.
У якому слові найбільше букв Ч?

Чоп, Керч, Ічня, Черка́си, Черні́гів, Чернівці,
Чигири́н, Лисича́нськ, Берді́чів, Чорномо́рськ.

Чебуреки — традиційна страва народів Криму: кримських татар, чорноморських греків, кримчаків. Соковитими чебуреками частують гостей. Тісто для чебуреків роблять на воді. Розкочувати треба дуже тонко. Начинка — з яловичини або баранини. Смачні чебуреки просто тануть у роті. Головне — вчасно зупинитися.

ГРЕКИ Й ЧЕБУРЕКИ

В чебуречній греки
їли чебуреки.
Два великі греки —
по три чебуреки.
Три маленькі греки —
по два чебуреки.
Скільки було греків,
скільки — чебуреків?

Станіслав Шаповалів

- Що таке національна страва? Які національні страви ти знаєш?
- Чи є вірш «Греки й чебуреки» задачею? Чи не місце йому в підручнику з математики?
- Добери рядки з вірша до малюнка.

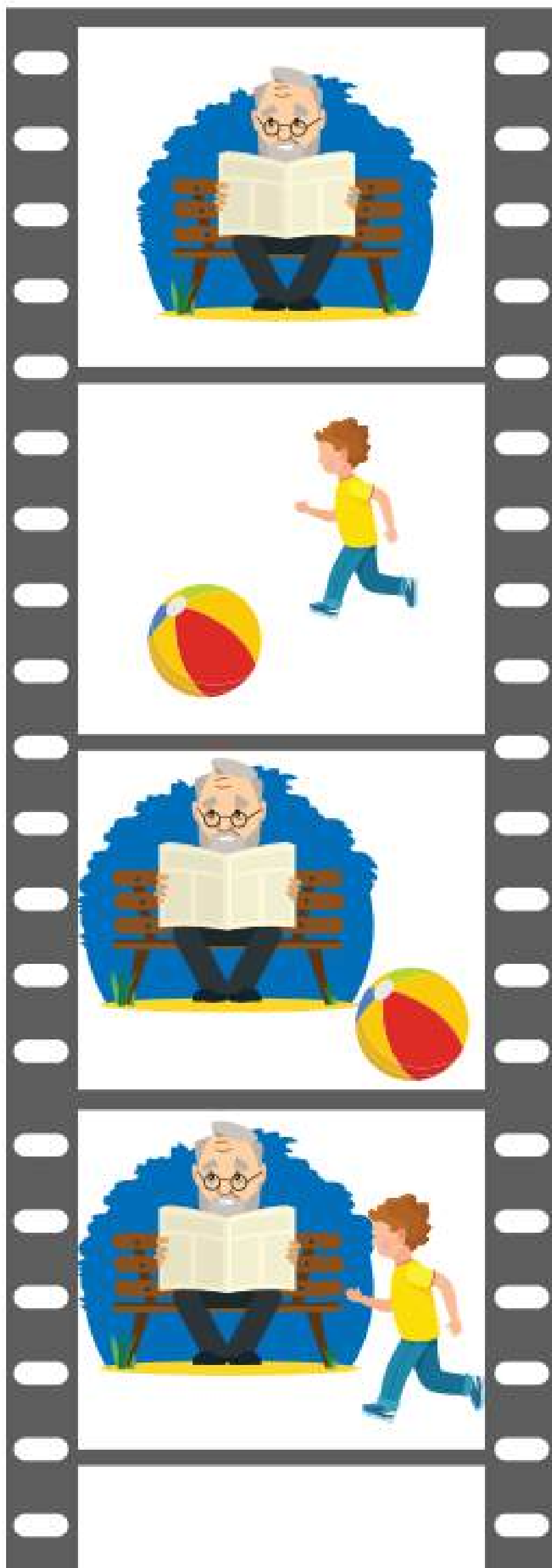
Вередува́ли вере́днички,
що не зварі́ли варе́ничків.
Не вереду́йте, вередні́ченьки,
ось пова́ряться варені́ченьки.

Слухаємо і розповідаємо

ДИВОВИЖНІ ІМЕНА

- Послухай оповідання Анатолія Григорука.

парк
лава

Петрик
дідусь

козак
Козаченко

киянин
українець
європеєць

Америка
Австралія

Земля
землянин

- За допомогою малюнків розкажи, як починається оповідання.

Що нового про себе дізнався Петрик від дідуся?

Поясни, чому оповідання так називається.

— Ти хто?

• Прочитайте розмову дідуса і Петрика Козаченка.

— Петрик.

— І прізвище своє знаєш?

— Знаю, — Козаченко.

— А ще ти хто?

(МОВЧИТЬ)

— У якому місті ти мешкаєш?

— У Києві.

— Значить, ти не тільки Петрик Козаченко, а й киянин. Крім того, ти — українець, бо народився в Україні й належиш до українського роду.

А ще ти — європеєць. Адже наша країна розташована не в Америці, не в Африці, не в Австралії, а в Європі.

І, нарешті, ти землянин, бо живеш на планеті Земля.

Он хто ти, Петрику Козаченку!

• Розіграйте в парах розмову дідуса й Петрика. Спочатку домовтеся, хто за кого говоритиме. Потім розіграйте ще раз, помінявшись ролями.

Ж Ж

Ж ж

журавель
журавéль

— • — • — • =

журавель

жа	жо	жу	жи	же	жі
аж	ож	уж	иж	еж	іж
жка	жко	жку	жки	же	жі

жа-ба	ніж	ложка	ожина
жо-лудь	вуж	ліжко	жоржіна
жа-смин	морж	діжка	стежина
жай-вір	корж	книжка	дружина

Дружити, дружú, дружба, дружний, пóдружка, подру́жжя.

Важкий день, важка , важке .

 Жир — сир, жир — жар,
кажан — кабан, жарко — жалко.

 Віжниця, Житомир,
Жанна, Ніжин, Дружківка,
Жмеринка, Ладіжин.

СКОРОМОВКА

Біжать стежини
поміж ожини.

ЛИСИЧКА І ЖУРАВЕЛЬ

Поклікала якось Лисичка Журавля до себе в гості:

— При~~х~~одь, Журавлику! Як то кажуть, чим багáті.

Лисичка зварила кисіль і розмáзала по мілкій тарілці.

Журавель стук, стук — нічого не спіймав. А Лисичка тим часом лиже та й лиже...

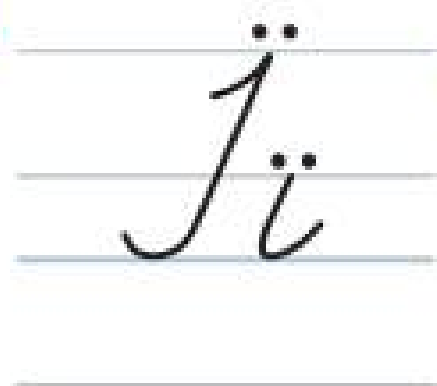
— Спасибі за гостіни, — **пісним голосом** промовив Журавель. — А ти б, Лисичко, до мене завтра завітала.

Другого дня приходить Лисичка, а Журавель наварив овочів, покрáяв дрібненько і склав у високий вузький глечик. Лисичка і голову в глечик встромила, і лапкою пробувала — ніяк! А Журавель усе виїв.

Так Лисичка в Журавля **облизня спіймала**, а дружба скінчилася.

• Які зображення є ілюстраціями до казки? Із якої ілюстрації можна дізнатися, що це українська казка? Добери до ілюстрацій текст із казки. Дай назву кожному зображенню.

їжак
їжа́к
= • | — • —
їжа́к

їж їм їв їмо́ їли їсі їсте ї́стимете

❓❌ їжа, їжак, їжачи́ха, їжаче́ня, їжачо́к, наїжа́читися.

га́й — гаї
рі́й — рої

мі́й — мої
тві́й — твої

зві́чай — зви́чаї
тради́ція — тради́ції

Ось краби живуть у Крабії,
А жаби живуть у Жабії,
Акули живуть в Акулії,
А мули десь там у Мулії.
Слони живуть у Слонляндії,
Жирафи — у Жирафляндії,
А óлень — в Оленогорії,
А лиси — у Лисонорії.
Про них писали в літописах,
Про них-бо давня історія.
А ця безіменна кузька?
Яка у неї країна?
В лісі мала галузка,
В полі тонка стеблина.

Лідія Повх

кра́їна
Украї́на
украї́нський
украї́нець
украї́нка
по-украї́нськи
Ки́їв
ки́ївський
по-ки́ївськи

- Знайди слова, які пишуться з великої букви. Поясни чому.
- Назви одним словом: Крабія, Жабія, Акулія — це Придумай батьківщини для інших тварин, наприклад їжака чи зайця. Як ти гадаєш, чому немає своєї країни в кузьки?

КИЇВ У ДАВНИНУ

У давнину Київ о-то-чу-ва-ли вали і рови. Вал — це зем-ля-ний насип із крутим схилом для захисту від ворога. У назві кількох київських вулиць досі збе-ре-гло-ся слово «вал». Як-от Я-ро-сла-вів Вал.

До міста можна було по-тра-пи-ти тільки через під-йом-ні мости й ворота. Воріт збу-ду-вали кілька. Головним в'їздом до Києва були Золоті ворота. Через ці ворота почесно входило в місто княже військо. Через них прибували посли інших держав.

ї К в и ї к а ж а н ї к р а

• Склади слова.

ПРИКАЗКА

Язик до Києва доведе.

ЗАГАДКА

Що іде, не рухаючись
із місця?

Золоті кияни У ворота. давнину збудували

• Склади речення.

Читаємо про Батьківщину

ОБЛІТАВ ЖУРАВЕЛЬ

Облітав журавель
Сто морів, сто земель,
Облітав, обходив,
Крила, ноги натрудив.
Ми спитали журавля:
— Де найкраща земля?
Журавель відповідає:
— Краще рідної немає!

Платон Воронько

- Яка земля, на твою думку, є рідною для журавля?

СТРУМОК

— Ти куди біжиш, струмок?
— Через поле у яр.
— І зупинишся в ярку?
— Ні, звідтіль — в Десну-ріку!
— А з Десни-ріки куди?
— До Дніпрової води.
Попливу Дніпром у море,
В море Чорне, неозоре.

Варвара Гринько

- Розкажи про шлях струмка з вірша.
- Чи є річка у твоїй місцевості? Якого вона розміру, бурхлива чи спокійна, куди впадає?

Козак з казок

Затих наш клас, бо на урок
Прийшов до нас Козак з Казок.
Козак з Казок нам бив чолом,
А кінь — копитом під вікном.
Козак з Казок на кобзі грав,
А кінь іржав і гарцював.
— Хто ж цей козак?
— А пригадай...
Звичайно, це козак Мамай.
— А як же звуть його коня,
Коня, що зайця обганя?
— Коли цей коник під вікном
Ще не дружив із козаком,
А був лошатком-стригунцем,
Його назвали Воронцем.
Тепер це блискавка і грім,
А козакові — побратим.

Анатолій Качан

ДОБРИДЕНЬ ТОБІ,
УКРАЇНО МОЯ!

Струмок серед гаю, як стрічечка.
На квітці метелик, мов свічечка.
Хвилюють, маюють, квітують поля.
Добридень тобі, Україно моя!

Павло Тичина

• Чому вираз
«Козак з казок»
називається маятником?

• Що з чим порівнюється
у вірші «Добридень тобі,
Україно моя!»?

Із чим саме пов'язана
для поета Україна?

А що ти уявляєш, коли чуєш
слово Україна?

Ш ш

Ш ш

школа
шкóла

школяр

— — • | = • —

школа

— — • | — •

школа

ша шо шу ши ше ші
аш ош уш иш еш іш

ши-на швидко шпак
ши-пші-на шкарпетки каштан
го-ро-ші-на пампúшка штанга

Каша — кашка,
груша — грушка.

• Як змінилося значення слів?

Вушка — мушка, кішка — кізка,
мишка — миска, жити — шити.

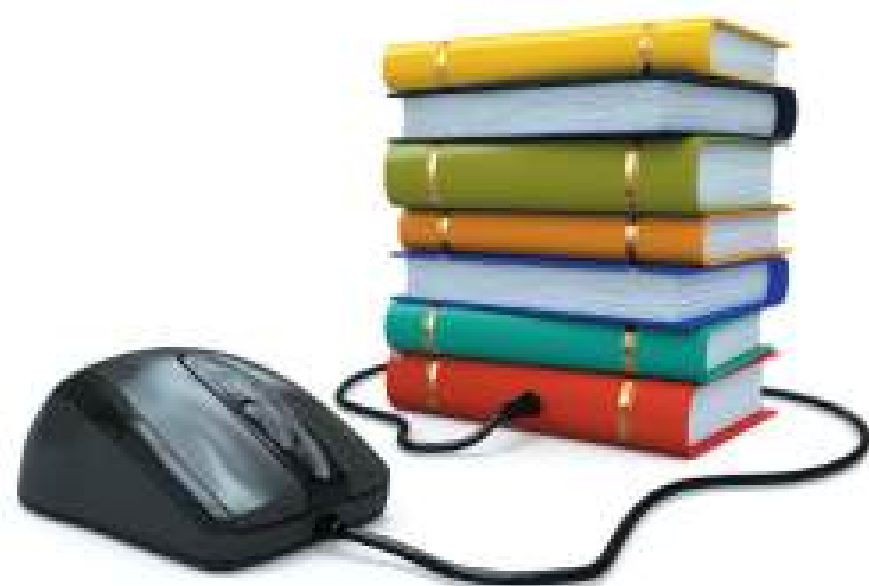
швець — Шевчук, Шевченко
кравець — Кравчук, Кравченко
коваль — Ковальчук, Коваленко

Міняти шило на мило.
Шила в мішку не утаїш.
Як на шилі сидіти.

ми..ка — кни..ка

• Які букви пропущені? Поміркуй,
що може означати цей малюнок.

Сьогодні Мишко влаштував у класі виставку світлин «Мої подорожі по Україні». Зранку ми разом з учителькою натягнули шворку біля стіни і розвісили його роботи.

Після уроків Мишко переодягнувся у вишиванку. Він виглядав урочисто, але дуже хвилювався. Це його перша виставка.

Як же цікаво розповідав Мишко! Ми усі захотіли побачити водоспад Шіпіт і Шацькі озера. А також — і собі влаштувати виставки.

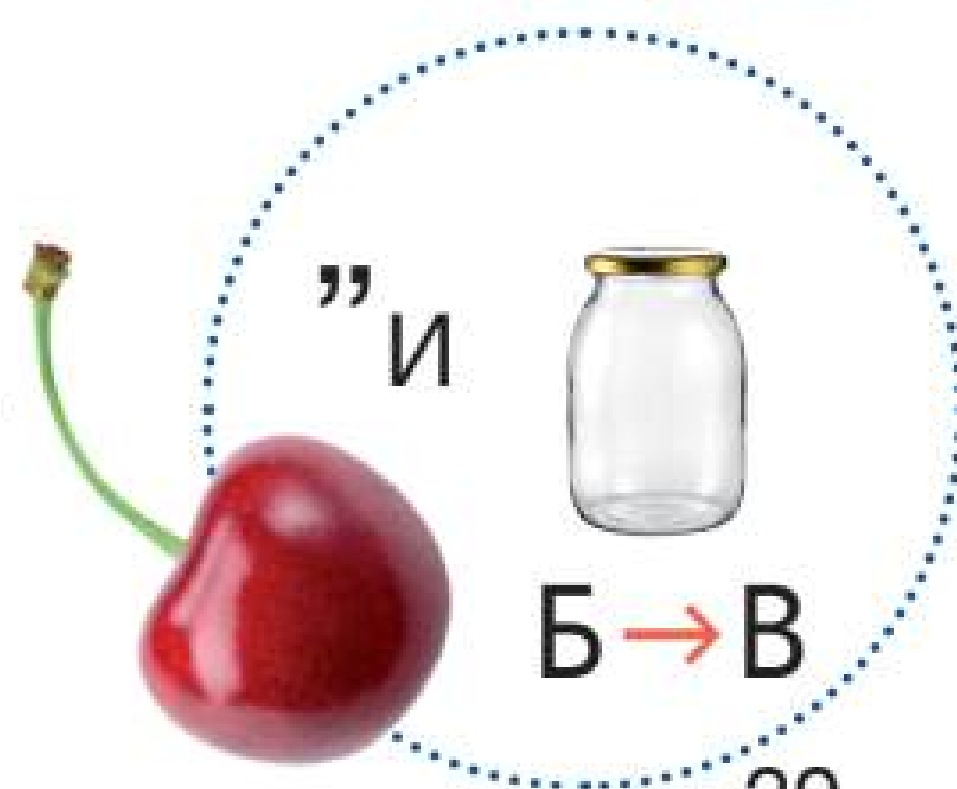
ВИШИВА́НКА

Вишиваю вишива́ночку
Я для братика Іва́ночка.
Вишива́ночка у вишеньках,
Ягідка́ми рясно вишита.
Вся в мере́жках вишива́ночка —
Подару́нок для Іва́ночка.

Варвара Гринько

Вишивати (що?) ...,
вишива́ти (як?) ...,
вишиванка (яка?)

• Добери слово.

Xx

Хх

хліб
хліб

— = [́] —

хліб

ха хо ху хе хи хі
ах ох ух ех их іх

хма хмо хму хми хмі
хва хво хву хви хві

ха-та
ха-лат
хор
холод

дах
х^ов^{ра}х
с^мі^х
слух

хмара
х^ві^{ст}
хвалько
х^ви^{лі}на

ина

ний

ниця

ороб

СКОРОМОВКА

Кричав Архип,
Архип охрип.
Не треба Архипу
кричати до хрипу.

• Яке з утворених слів — назва професії?
Що роблять представники цієї професії?

Горох — горіх, муха — мука, кахель — кухоль.

Харків, Херсон, Христіна, Хорол, Хуст.

- Розкажи за схемою, як до нас приходить хліб.

Спочатку первісні люди звернули увагу на дикорослі злаки. То були предки наших пшениці, жита, вівса.

Зерно збирали і їли сирим. Потім, через сотні років, на-вчи-ли-ся розтирати зерно, робити крупу і варити її. Першим хлібом була рідка каша.

Згодом, як кажуть археологи, давні люди з густої зернової каші почали випікати прісний хліб.

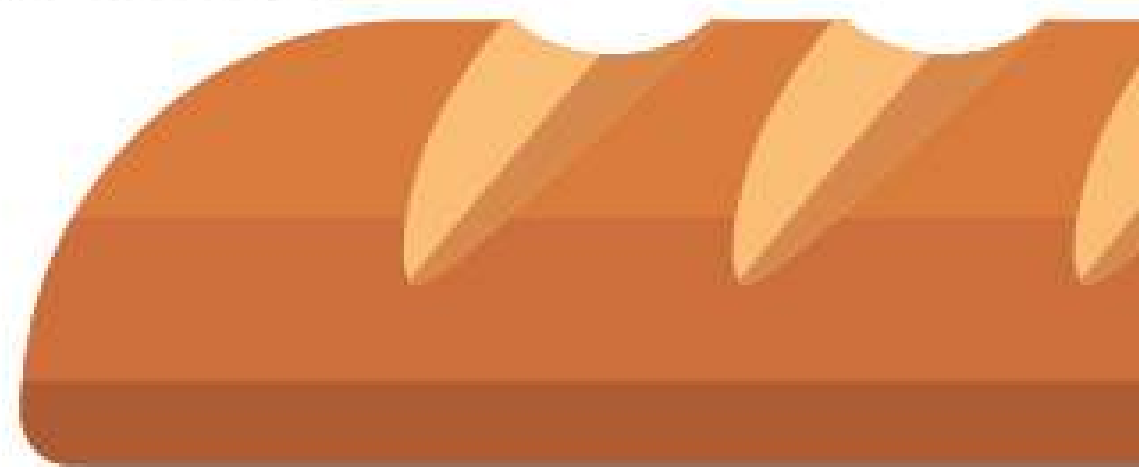
- Придумай назву до тексту.

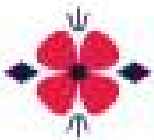
ЗАГАДКА

Восени лягло, взимку спало,
Навесні зійшло, а влітку вусатим стало.

ПРИСЛІВ'Я

Хліб — усьому голова.
Багато снігу — багато хліба.
Без хліба не обід; без капусти не борщ.

• Із чим порівнює появу цвіту на калині Тарас Шевченко?

Що змінилося у світі від того, що зацвіла калина?

Як ти читатимеш вірш «Зацвіла в долині червона калина»: швидко чи повільно, тихо чи голосно, радісно чи сумно? Чому?

Спробуй переказати своїми словами вірш «За сонцем хмаронька пливе».

Що змінилося?

Обговоріть у класі: чи однакові почуття викликає слухання вірша і його переказу?

ЗАЦВІЛА В ДОЛИНІ ЧЕРВОНА КАЛИНА

Зацвіла в долині
Червона калина;
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.
Любо, любо стало!
Пташечка зраділа
І защебетала...
Почула дівчина,
І в білій свитині
З біленької хати
Вийшла погуляти
У гай на долину.

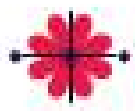

ЗА СОНЦЕМ ХМАРОНЬКА ПЛИВЕ

За сонцем хмаронька пливе,
Червоні поли розстилає,
І сонце спатоньки зове
У синє море...

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

У кожного народу є свій найбільш шанований поет. В українців — це Тарас Шевченко. Він мріяв про ті часи, коли у вільній Україні поважатимуть мову, культуру та історію нашого народу, а всі люди будуть щасливими.

- Скільки голосів ти чуєш у вірші «Вишеньки»?

Опиши, що ти уявляєш, коли читаєш цей вірш.

Чи змінилося б щось у вірші, якби замість слів *вишеньки, діточки, низесенько* та ін. були слова *вишні, діти, низько*?

Що спільного в прочитаних поезіях Тараса Шевченка і Лесі Українки?

Чим схожі поети і художники?

ВИШЕНЬКИ

Поблискують черешеньки
В листі зелененькім,
Черешеньки ваблять очі
Діточкам маленьким:
Дівчаточко й хлоп'яточко
Під деревцем скачуть,
Простягають рученята
Та мало не плачуть:
Раді б вишню з'їсти,
Та високо лізти,
Ой раді б зірвати,
Та годі дістати!
«Ой вишеньки-черешеньки,
Червонії, спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі!»
«Ой того ми так високо
Виросли на гіллі, —
Якби зросли низесенько,
Чи то ж би доспіли?»

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Леся Українка писала не тільки для дорослих, а й для дітей. Вона дбала, щоб українські діти мали що читати рідною мовою. Також вона збирала народні пісні, ігри — щоб зберегти їх для майбутнього.

Ю ю

Ю ю

юнак

юна́к

= • | — • —

ЮНАК

аю	ую	ею	ою	ию	ію
юр	юс	юз	ют	юл	юн
рю	сю	зю	тю	лю	ню

ру — рю	су — сю	зу — зю
ту — тю	лу — лю	ну — ню

люди

= • | — •

ЛЮДИ

ю-ний
ю-рист
ю-шка
юр-ба

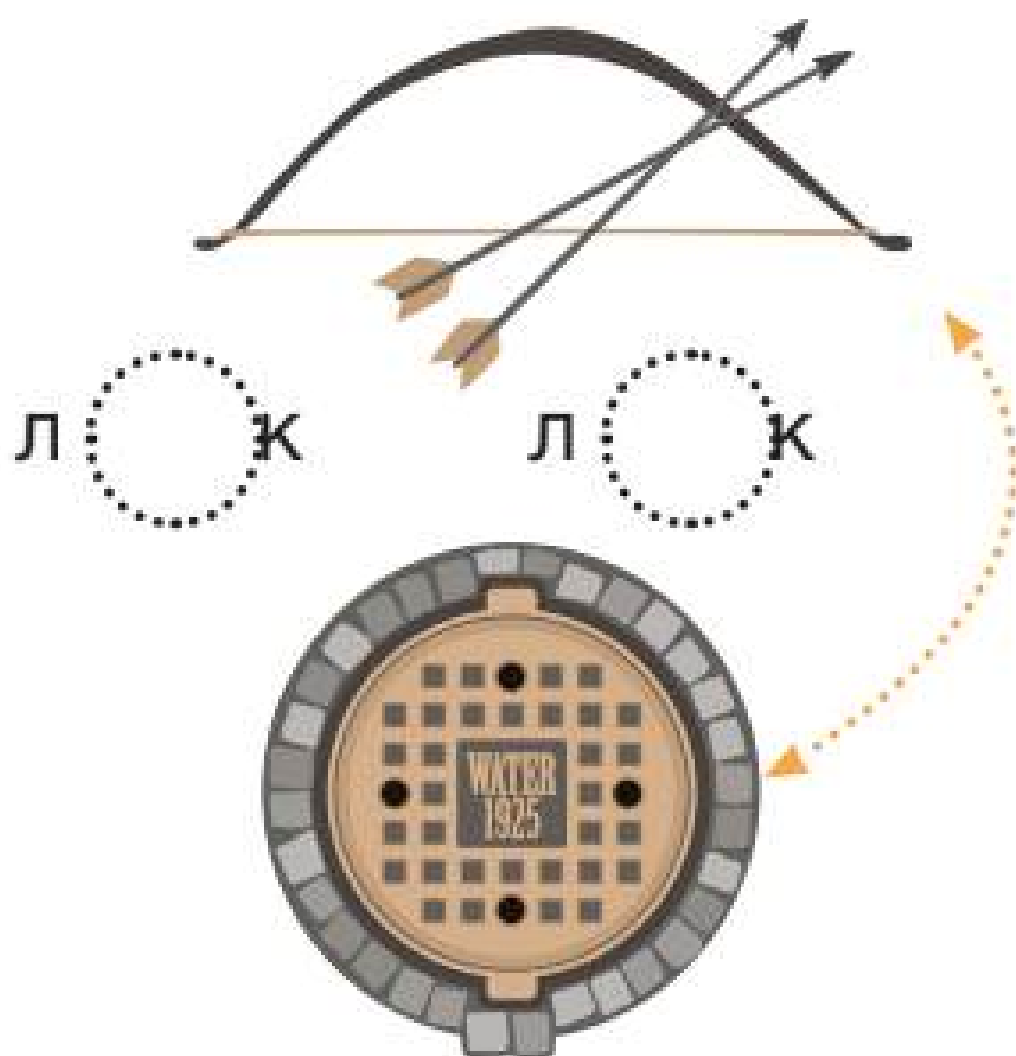
читаю
слухаю
знають
вміють

люк
ключ
тюль
тюлень

борюся
танцюю
ловлю
малюю

Юля, Люда, Юлій, Юрко.

сал • т

сал • т

ПРО РОДИЧІВ БЛИЗЬКИХ І ДАЛЕКИХ

Ви, звісно, чули вірш про гарбуза та його родичів. Диня — справді родичка. Огірочки та кавун теж. А бараболя, тобто картопля, — ні. Її родич — помідор. Родич моркви — буряк, квасолі — біб та горох.

Бувають родичі близькі, а бувають і далекі. Дикі предки гарбуза та дині ростуть у Південній Америці. Огірки й кавуни — з Африки. Картопля і помідор — теж із Південної Америки. З Азії привезли буряк, квасолю, цибулю, часник, пшеницю, рис.

Тож на наших городах і полях ростуть прибульці з різних далеких країн.

Звідки?

Що?

• Знайди на сторінці «родичів».

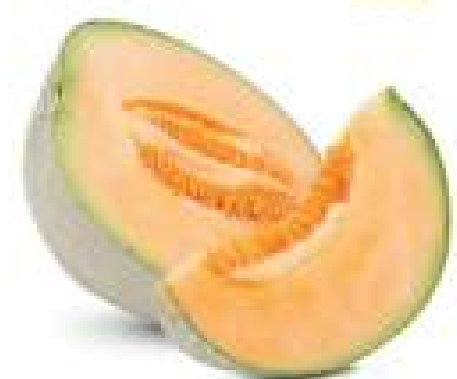
Чим вони схожі, а чим відрізняються?

З Азії привезли б○р○к, кв○с○л○,
ц○б○л○, ч○сн○к, пш○н○ц○.

• Які букви пропущені? Постав запитання до речення.

Біб, буряк, квасоля, горох.
Диня, огірок, картопля, кавун.

Є є

Є є

ЄНОТ

ЄНОТ

= • | — • —

ЄНОТ

ЄВ

ЄГ

ЄН

ЄМ

ЄЛ

ЄР

ЄС

ає

ує

еє

оє

иє

іє

ле — лє

те — тє

не — нє

є-ді-на

моє

заєць

синє

є-хи-дна

твоє

окраєць

давнє

Єв-ро-па

грає

кореець

літнє

Є-ги-пет

вміє

китаєць

пізнє

взуттєвий

домашнє

осіннє

повітря

магазин

завдання

• Утвори пари.

• Чи реальну ситуацію описано у вірші?

Зайшли до крамниці єноти,

Питають єноти:

— Є ноти?

Потрібні нам обов'язково

Ласкаві пісні колискові.

Бо вже третю ніч єнотяті

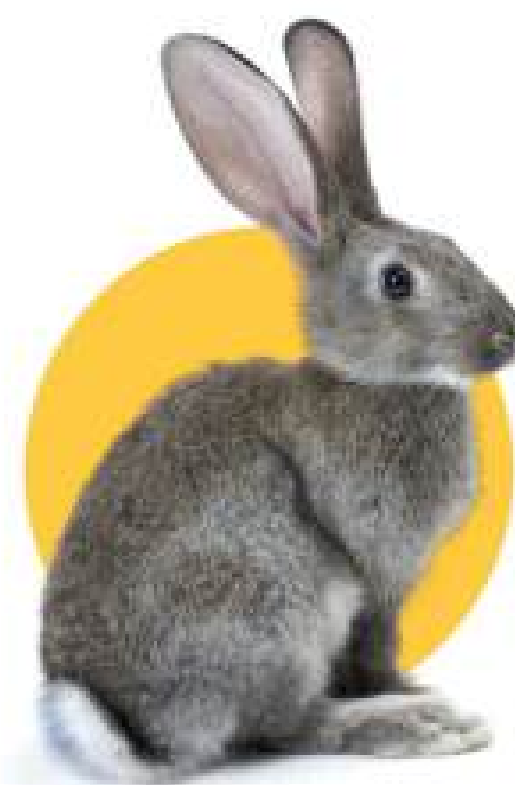
Не можем без пісні приспати.

Василь Заєць

Є тварини тра-во-ї-дні. А є такі, що їдять травоїдних. Це хижаки. Відрізнити травоїдних тварин від хижаків можна за роз-та-шу-ва-нням очей. У хижака очі на передній частині морди. Він вистежує і пе-ре-слі-ду-є жертву.

У травоїдних очі зазвичай по різних боках морди. Це допомагає завчасно виявити небезпеку. Заєць, наприклад, має очі великі, опуклі. Вони дивляться не тільки вбік, а й назад.

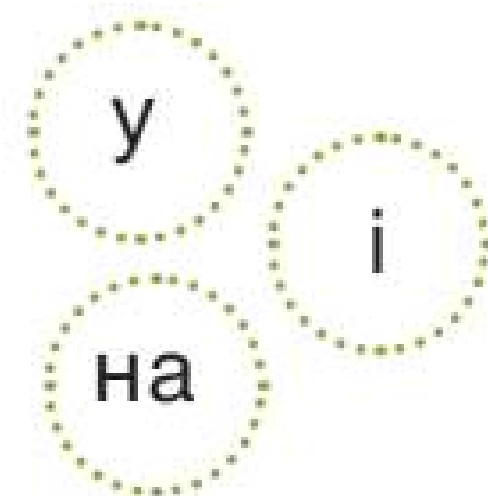
- Придумай назву тексту. Наведи приклади хижаків і травоїдних.

Тварини бувають дикі і свійські.
У хижака очі на передній частині морди.
Рослини бувають дикорослі і культурні.

- Яке речення відповідає тексту?

Очі ... зайця дивляться вбік ... назад.
Очі ... хижака ... передній частині морди.

- Які слова-помічники пропущено?

куций пухнаста довгі сильні

У всіх зайців вуха (які?) ..., шерсть (яка?) ... ,
задні ноги (які?) ... і хвіст (який?)

- Доповни речення словами, що називають ознаку. Опиши зайця.

Читаємо про природу

БУГАЙ І ВОДЯНА ПОЛІВКА

— Пограймо в піжмурки, — за-про-по-ну-ва́в бугай водяній полівці.

— Згода! — відповіла та. — Починай!

Хоч як ховалася полівка, бугай одразу її знаходив. По-мі-ня-ли-ся ролями. Полівка закрила оченята лапками й почала лічити: «Один, два, три...»

— Уже! — гукнув бугай.

Кинулася полівка в один бік, у другий — ніде немає! Шукала, доки не стомилася.

— Ну все, виходь, — про-ше-по-ті-ла вона без-сило.

— Ото ж то! — за-во-ру-ші-ла-ся одна з очеретінок, покорótшала, потóвщала і пе-ре-тво-рі-ла-ся на бугая.

• Який із текстів казка,
а який — стаття з енциклопедії?

Буга́й — птах з родини чапель. Довжина тіла до 80 см, дзьоб прямий. Для маскуванн^я підіймає дзьоб і зливається з фоном (осокою, високою травою). «Бухканн^я» самців схоже на рев бика. Живиться жабами, пугóловками, дрібною рибою, комахами.

Бугай не знайшов полівки.
 Бугай пропонує полівці пограти
 в піжмурки.
 Полівка образилася на бугая.

- Яке речення відповідає казці?

Бугай — це ... (риба, жаба, птах). Він живе біля ... (лісу, води, міста). Бугая ... (важко, легко) знайти. Його забарвлення зливається з ... (небом, травою, водою).

- Склади речення, вибравши з дужок потрібне слово. Перекажи текст.

Шукає, шукаю, водяна, водяний, чапля.

- Постав питання до кожного слова. Скільки звуків позначають виділені букви?

- Склади з літер підпис до фотографій.

Чому в трьох предметів однакова назва?

Хто?

Що?

а й б г у

ття та ла

ка со о

че о рет

- Утвори зі складів назви водяних рослин.
- Назви наголошений склад.

Щ щ

Щу шу

щиглик

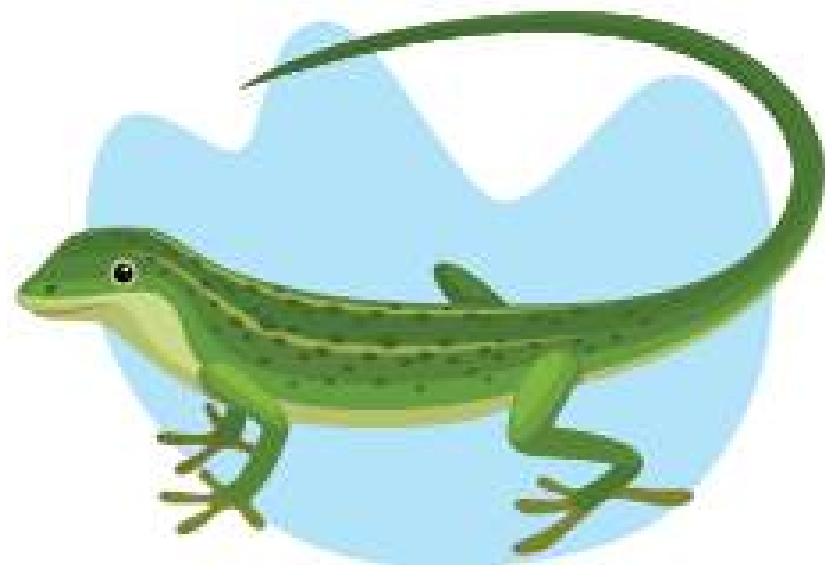
щ^іглик

— — — — —

щиглик

ща	що	щу	щи	ще	щі
аш	ощ	ущ	ищ	ещ	іщ

що-ка	п ^і ло ^а ща	ку ^і щ
щу-ка	хрущі	плащ
щ ^е -бет	дощик	лящ
ща-слі-вий	ящірка	хлющ

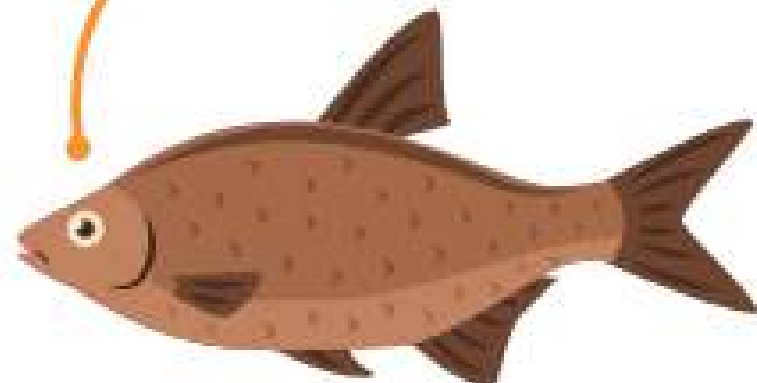
ша — ча — ща
шо — чо — що
шу — чу — щу
ше — че — ще

СКОРОМОВКА

Борщик у горщику,
у борщику.

А до борщу

ще й по

ЗАКЛИЧКА

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
У новому горщику,
Тобі каша, а нам борщ,
Щоб ішов густенький дощ!

Ще дощ іде, періщить злива,
Щенятко вимокло, як хлющ.
А щиглик, щебетун щасливий,
Щебече, пурхнувши на кущ.

Наталя Забіла

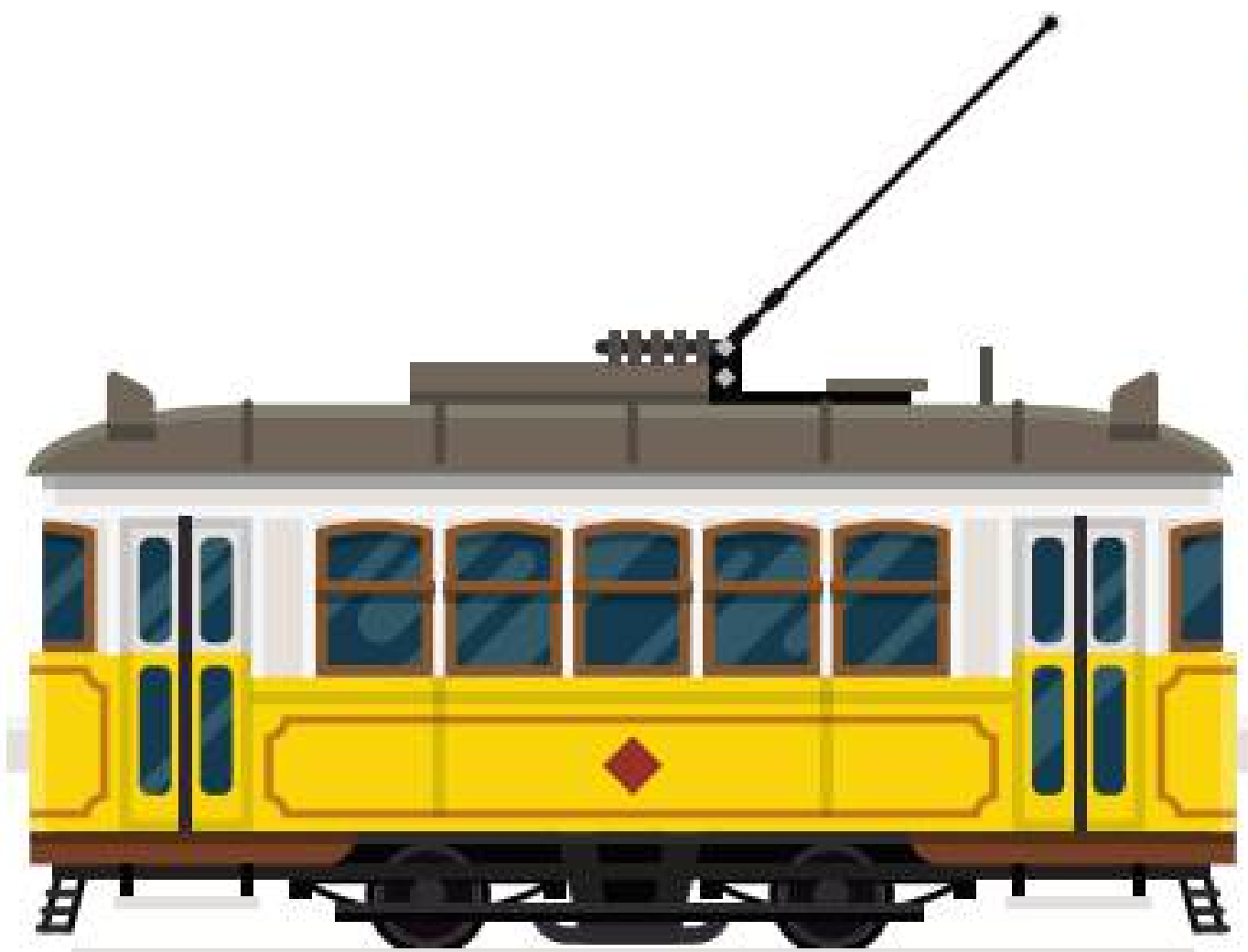

щи-глик	птах	друг	гніз-до
щи-глиха	пташка	друзі	гніз-деч-ко
щи-гленя	пташиний	дружба	гніз-ди-ти-ся

ТРАМВАЙ І ЩИГЛИК

- Прослухай уривок із казки Юрія Ярмиша із зупинками. Потім у парі по черзі читайте запитання і відповідайте на них.

Яким був Трамвай спочатку?
Що запропонував Щиглик трамваю?
Як жили в Трамваї Щиглиха і щиглята?
Як змінився Трамвай? Чому це сталося?
Як у місті називали Трамвай?

- Юрій Ярмиш написав про реальні події чи вигадані? Доведи свою думку. Як ще можна назвати цю казку?

Уяви, що ти — Трамвай: розкажи, що трапилося.

Читаємо вірші

НАМАЛЮЮ ВІТЕР

Намалюю вітер
Тихий, ніжний,
Намалюю дощовий
І сніжний.
Вітер, що здіймає
Грізні хвилі,
І вітрець
Між квітами на схилі.
Цей танцює
З хмаркою у вальсі,
Той гортає
Книжку на терасі,
Он святковий
Прапорами має,
З музикою
По селу кружляє...
Вже малюнків
Три десятки маю,
А вітрам
Нема кінця і краю.

Степан Жупанин

- Яким буває вітер?
Що робить вітер? Скільки малюнків потрібно, щоб намалювати вітер? Чи легко намалювати вітер?

- Чи можна побачити вітер? Як? Розгляньте картини.
Як ми розуміємо, що на картинах зображено вітер?

Ендрю Ваєт.
День прання на узбережжі

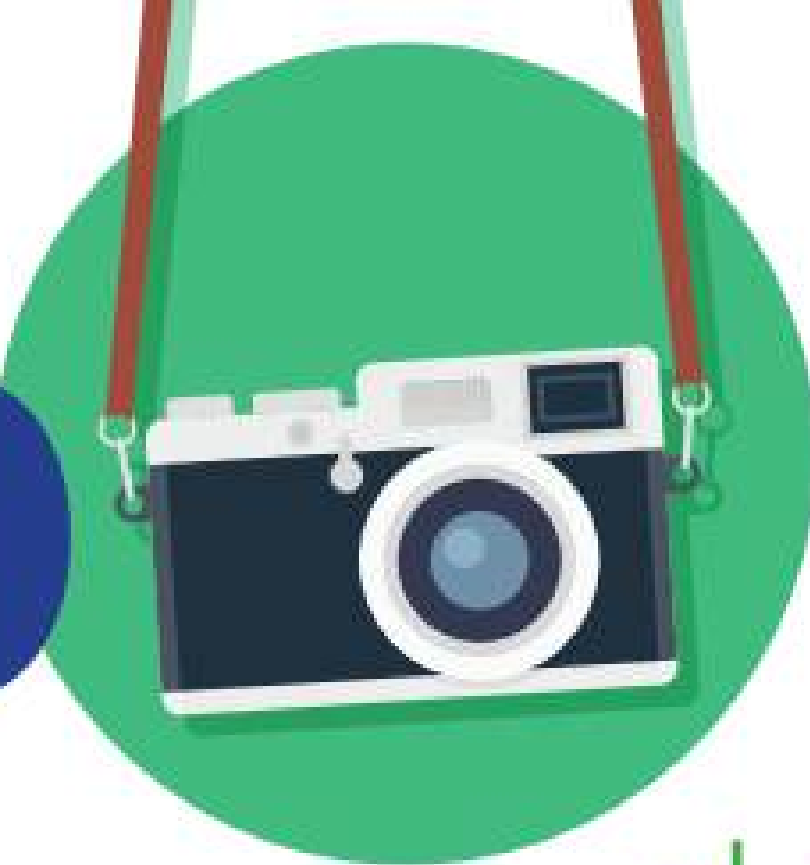
Вінсент Ван Гог.
Море в Сент Марі

Алла Горська, Віктор Зарецький, Борис Плаксій.
Ескіз мозаїчного панно «Вітер»

- Обговоріть, як ще можна намалювати вітер.
Намалюй вітер. Придумай і запиши назву малюнка.

Ф ф

фотоапарат

фотоапарат

ф ф

фотоапарат

— • | — • | • | — • | — • —

фа

фла

фо

фло

фу

флу

фи

фли

фе

фле

фі

флі

фон

фен

фея

фо-кус

фі-гу-ра

фартух

футбол

фіалка

фільм

світлофор

флакони

фрукт

асфальт

туфлі

шарф

Африка, Федір, Софія, Франція, Фінляндія, Афіни.

Фара — фарба, фарш — марш, фокус — фікус,
фірма — форма — ферма.

Флора — це світ рослин: дерева, ... ,

Фауна — це світ тварин: ссавці, ... , ... ,

• Доповни речення.

Шофер, фініш, початок, світлина, професія, водій,
кінець, фах, старт, фотографія, фінал.

• Знайди слова, що мають однакове значення.

Ура! Ми їдемо на море! Як птахи — летимо в теплі краї, у Єгипет. І ще раз — ура! Мені купили фотоапарат. Я дуже люблю фо-то-гра-фу-ва́-ти природу. Для цього потрібні увага і терпіння. Це вам не якісь селфі телефо́ном робити!

Тож я повісила фотоапарат на шию і майже не знімала. Хіба що коли в морі плавала.

Скажу чесно: не всі фото гарно вийшли. Але я вчуся. Часом замість мушлі була чиясь нога. А замість мами в чорних окулярах — червона спечена спіна якогось дядечка.

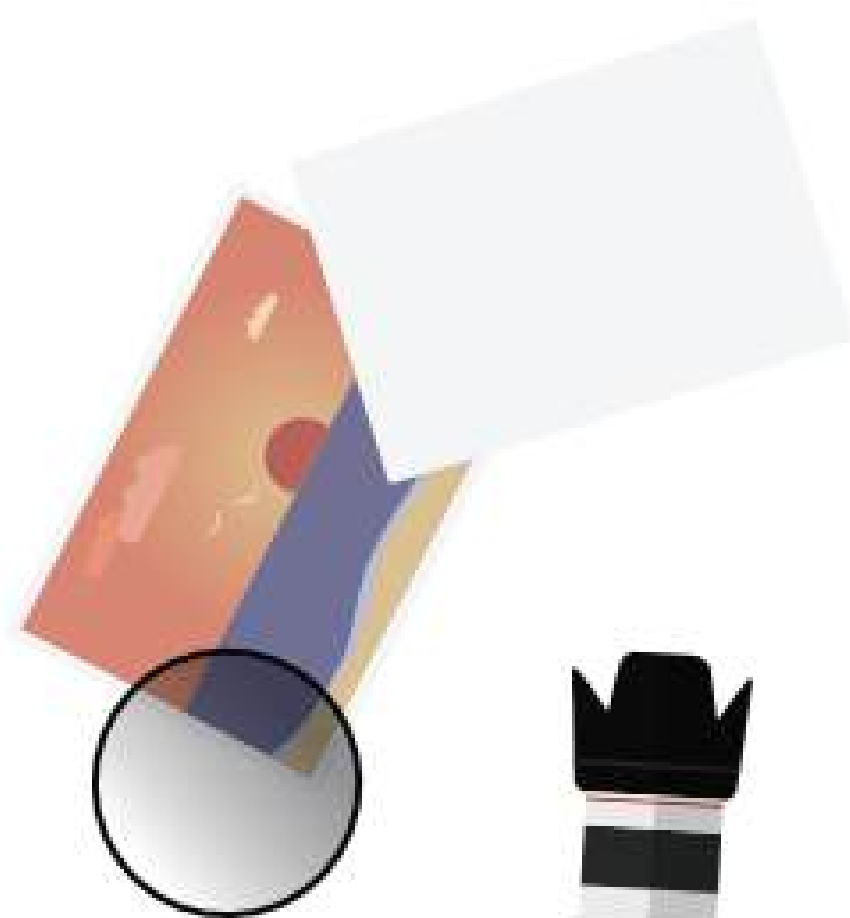
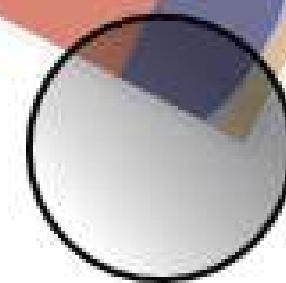
Інколи мама казала:

— Софіє, знищ це негайно! Я тут жахливо вийшла!

А ми з татом в один голос запевняли:

— Ти тут прекрасна!

Звичайно, були на фото і море, і пісок, і піраміди. І всі щасливі.

- Що із зображеного на фото не належить до природи?

Дз

ДЗВОНИК
ДЗВ^ОНИК

— — ^О — —

дзвоник

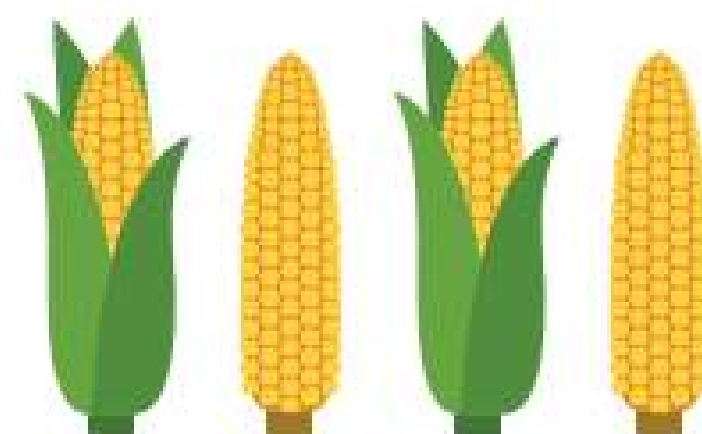
дза дзо дзу дзе
адз одз удз едз
дзя дзьо дзю дзі

за — дза — ца зу — дзу — цу
зи — дзи — ци зі — дзі — ці
зо — дзо — цо зя — дзя — ця

гедзь
гу-дзик
дзи-га

дзьоб
дзьобати
дзеркало

кукурудза
родзинки
дзюрчати

Дзвін — дзвіночок — дзвоник — дзвінкий — дзвоніти.

Ми Дзвіночки,
Лісові Дзвіночки,
Славим день.
Ми співаєм,
Дзвоном зустрічаєм:
День!
День...

Павло Тичина

• Назви зображені предмети.
Що між ними спільного,
чим відрізняються?

• Із яким настроєм треба читати
цей вірш? Поміркуй, чому повто-
рюється слово *день*.

Уяви, що зникли годинники, телефони, телевізори, інтернет... Як повідомити про якусь важливу подію? І навіть не дуже важливу. Наприклад, що збіг час уроку. Колись людям допомагав дзвін. Він скликав на важливі збори — віче. Дзвін закликав на захист рідної землі. Ним вітали воїнів-переможців.

Я ДЗВОНЮ ТИ ДЗВÓНИШ МИ ДЗВÓНИМО

— Здоров! Як в тебе справи?
Що робиш? — я питаю.
— Та ось по телефону
З тобою розмовляю...

А як у тебе справи?
— Та справи — те що треба!
А що ти зараз робиш?
— Та от дзвоню до тебе...

— Ну що ж, бувай здоровий,
Бо вже пора кінчати:
Ще ж треба подзвонити
До Роми і до Гната.

Грицько Бойко

• Пригадай, для чого ще використовують дзвони і дзвіночки.

Вчимося обговорювати

ВИСТАВА

- Послухай оповідання Гжеґожа Касдепке (переклад Андрія Іщенка). Потім прочитай уривки з нього. Вибирай правильну інтонацію. Тобі допоможуть малюнки.

Ліза

— Ми будемо робити виставу про давні часи, а я буду принцесою!

Денис

— А я лицарем! Врятую принцесу і з нею одружусь!

Владик

— Ні! Нема нам чого ставити якісь дурнуваті казочки. Давай права дитини. Важлива тема.

Оля

— Так нечесно. Не ти тут усе вирішуєш.

Максим

— Не твоя справа! Тобі тут голосу точно ніхто не дасть.

Данилко

— Бо я приїжджий?

- Де відбувається дія оповідання? Хто є його героями? Чому виникла суперечка? Що неправильно, на твою думку, робили члени гуртка?

Запала тиша. І тут розчинилися двері і до класу забіг охоронець Юрій Іванович, дядько Юра.

— Сором! — спересердя сказав він. — Я все тут чув! Соромно! Та що ви таке кажете? Товсті, худі, малі, великі, бідні, багаті, хлопчики, дівчатка, місцеві, немісцеві — про всіх ми турбуємося однаково. А ви... Сором!

• Пояснить, чому ці слова є найважливішими в оповіданні.

- Уважно слухай.
Дивися в очі тому, з ким розмовляєш.

- Старайся зрозуміти іншого.

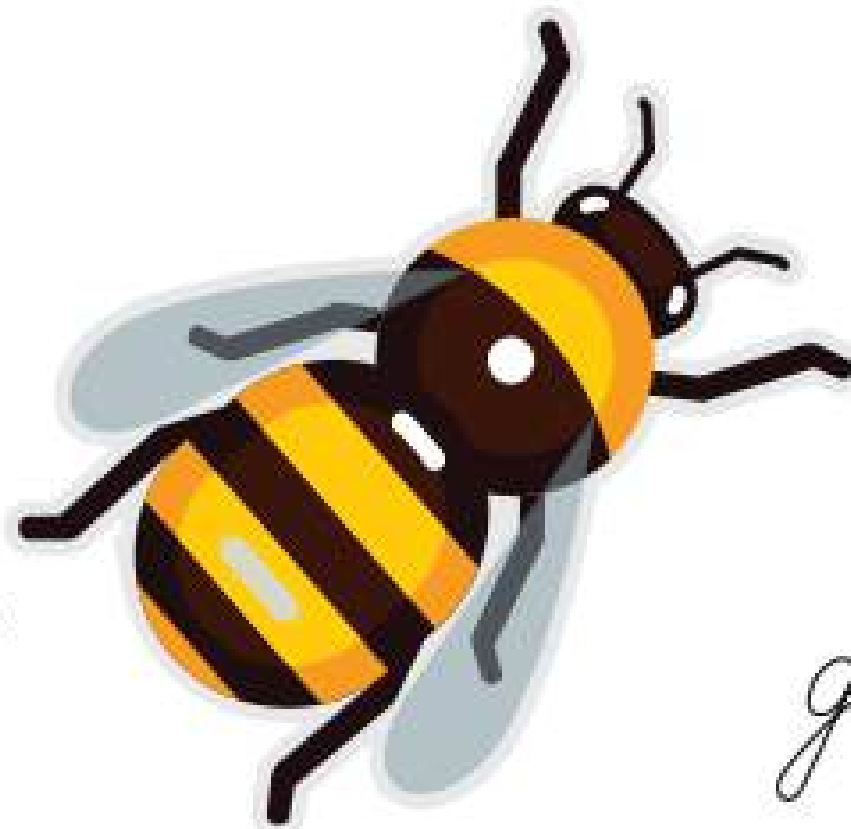
- Не ображай.

- Не кричи.
Не перебивай.

• Прочитай правила. Які правила порушили герої оповідання? Що їм можна порадити?

ДЖ

джміль
джміль

— = **і** =

джміль

джа	джо	джу	джи	дже
адж	одж	удж	идж	едж
ча	чо	чу	чи	че

саджу́	сиджу́
воджу́	буджу́
ра́джу	ї́жджу

джип
джин-си
джун-глі

джерелó
джерéльце
джерéльний

бджола
бджілка
бджоли́ний

• Порівняй тварин на малюнку. Доповни речення.

Бджола — комаха, як і метелик.
Бджола смугаста, як і ...
Бджола жалить, як і ...
Бджола пухнаста, як і ...
Бджола працювита, як і ...
У бджоли хоботок, а у слона ...

Бджоли живуть великими групами. У групі є робочі бджоли, трутні і матки.

Робочі бджоли збирають нектар і пилок із рослин. Вони будують нові стільники, доглядають за личінками, чистять гніздо.

Кожна бджола в задній частині тулуба має жало. Після укусу бджола гине. Без жала вона жити не може.

Бджола пе-ре-но-сить пилок з однієї квітки на іншу. Завдяки цьому в рослин у-тво-рю-єть-ся насіння.

- Придумай назву до тексту.

Які обов'язки мають бджоли в групі?

Навіщо людина розводить бджіл?

Яка користь рослинам від бджіл?

ВІРШИК-СКОРОМОВКА

Джмеля побачила бджола.
А джміль летів до джерела.
Джеркоче джміль:
— Привіт, мала!
Летімо вдвох до джерела.

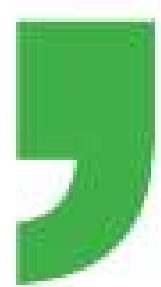

Як бджола.

Як бджоли у вулику.

Як бджіл у вулику.

(апо́строф)

ХОМ'ЯК ХОМ'Я́К

ХОМ'ЯК

— • — | = • —

ХОМ'ЯК

б'я	п'я	р'я	м'я	в'я
б'ю	п'ю	р'ю	м'ю	в'ю
б'є	п'є	р'є	м'є	в'є

і-м'я	п'ять	сузір'я
сі-м'я	дев'ять	подвір'я
м'я-та	п'ятна́дцять	здоров'я
м'яч	комп'ютер	черв'як

Буряк — бур'ян, морквяний — в'янути,
ряска — пір'я, пюре — п'ю, свято — в'яз.

М'ятна, дерев'яна, пір'іна, солов'їна, рум'яна.

• Постав питання до кожного слова.

з'їхати — заїхати
 під'їхати — приїхати
 об'їхати — доїхати

Я ЗНАЮ, ЩО ПОЧАЛАСЯ ВЕСНА, КОЛИ...

Я про-ки-да-ю-ся від співу пташок і теж хочу співати.

Я вдягаю легший одяг і взуття.

Пташки в'ють гнізда, а на сонечку граються дитинчата тварин.

З'я-вля-єть-ся все більше барвистих .

Час висівати насіння і спостерігати, як воно росте.

Я хочу бігати, стрибати, їхати на — швидше, швидше, швидше!

Усе починає рости... І я теж.

За Ейлі Басбі

Пташки висиджують пташенят.

Уранці співають солов'ї.

Пташки в'ють гнізда.

- Яке речення відповідає тексту?

• А як ти дізнаєшся, що почалася весна? Прочитай з потрібною інтонацією речення зі знаком оклику. Знайди в тексті слова з апострофом. Прочитай слова, які відповідають на питання *хто?*

Водоплавному в'юнові
нащо заздрити слонові,
Суходольному ж слону
нащо заздрити в'юну?
В кожного життя своє.
Тож радій тому, що є.

Григорій Фалькович

Читаємо про весну і весняні свята

ГРОМИСЬКО ВПАЛО

Гур-гур-гур! —
Громисько впало.
Ниви встали,
Луки встали, мов шовкові,
Встали котики вербові,
Встали бджоли трудові,
І метелики в траві.

Гур-гур-гур! —
Громисько впало.
Пущі встали.
Груші встали.
Встала птахів дивна пісня,
Встали сонечка у лісі.
Встав ведмідь на білий світ,
І їжак, і сірий кріт.

Гур-гур-гур! —
Громисько впало.
Гори встали,
Доли встали.
Встали м'ята і купава.
Встали дні ясні, ласкаві.
І весна дзвенить, гуде
І до тебе прямо йде.

• Прочитай перші сім рядків вірша. Про яку пору року йдеться? Чому ти так думаєш? Які почуття треба постаратися передати, читаючи вірш? Намалюй ілюстрацію до вірша. Вивчи уривок з вірша напам'ять. Можеш читати його вдома, коли за вікном гримітиме грім.

Мартінас Вайнілайтіс
Переклад з литовської
Дмитра Чередниченка

ПИСАНКА

Українська писанка,
Як дитяча пісенька,
Як бабусина казка,
Як матусина ласка.
Сяду собі скраєчку
І розмалюю яєчко.
Хрестик, зоря, віконце —
І стане воно, мов сонце.

Анатолій Камінчук

ВЕЛИКОДНІ ДЗВОНИ

В небі, в зоряній безодні
Тонуть дзвони великодні,
Тонуть, тонуть, ніби сон,
Б'ються, дзвонять тон у тон.

Григорій Чупринка

- Опиши, що роблять діти на фото. Дізнайся про традицію виготовлення писанок і розкажи про неї в класі. Із яким настроєм потрібно читати кожен вірш? Повторення яких звуків у вірші Григорія Чупринки схоже на голос дзвонів?

Ми знаємо абетку!

Абетку ти береш до рук.
Абетка — ключ до всіх наук,
До всіх історій чарівних,
І таємничих, і смішних.
Рушаймо! Ось вона, твоя
Стежиночка від **А** до **Я**.

Григорій Фалькович

А

Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	
Ж	З	И	І	Ї	Й	К	Л
М	Н	О	П	Р	С	Т	У
Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ь	Ю
							Я

1 Як поет називає абетку? Чому?

2 Скільки букв в українській абетці?
Чому деякі букви виділено кольором?

Книжка в тата,
Книжка в мами,
Книжка в мене
і в Світлани,
З книжкою малий Тарас —
Книжковечір нині в нас.
Книжковечір,
книжкотиша,
Тільки чути: песик дише
Й сумно дивиться
з-під ліжка,
Бо йому немає книжки.

Наталка Поклад

- 3 Які слова вигадала поетеса?
Що вони означають?
- 4 Що ти уявляєш, коли читаєш
цей вірш? А який, на твою
думку, настрій у героїв вірша?
- 5 Хто є оповідачем у вірші?

НАВІЩО ТА АБЕТКА?

На чиєму ти боці в суперечці
героїв оповідання?

ПРО ЩО РОЗПОВІДАЄ ОБКЛАДИНКА

- 1 Опиши обкладинки книжок.
- 2 Про що, на твою думку, ці книжки?

3 З яких книжок ці уривки?

А Морські свинки — милі, спокійні звірята. Вони ніколи не кусаються. Їдять зернові суміші, білий хліб, зелень, траву.

Б В одного чоловіка був собака Сірко. Сірко був дуже старий. І хазяїн його прогнав.

В Води взяли по крапельці —
І повний казанок!
І наварили борщiku
Бабуся й сто діток.

Г

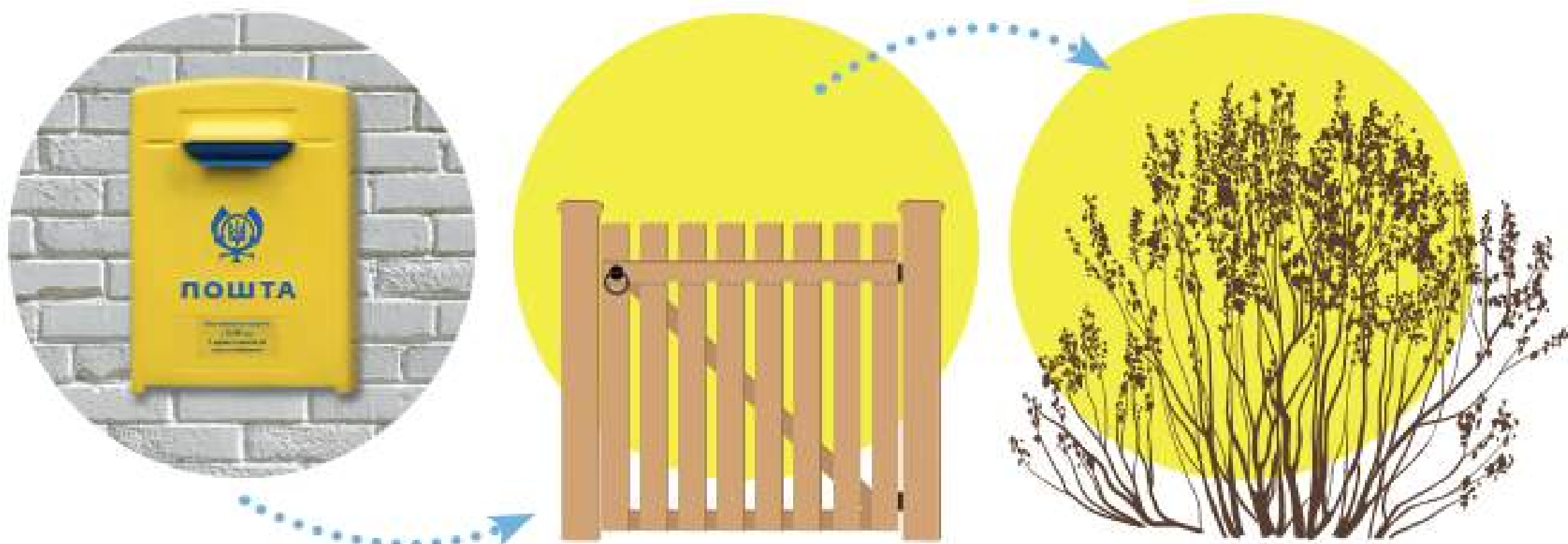
Bb [bi:]

bee

4 Як звали собаку? Що зробив хазяїн? Якщо ти знаєш цю казку, розкажи, що було далі. Якщо не знаєш — знайди книжку і прочитай.

5 Які з книжок слугують більше для розваги, а які — для отримання інформації?

ХТО ВМІЄ ЧИТАТИ

Витяг вітер газету з поштової скриньки і поніс, поніс. Кинув газету на кущ.

— Читай, — каже.

А кущ — нічого.

— Читай, кажу, — сіпає вітер гілля.

А кущ ніби й не чув. Набридло вітрові, вихопив він газету й поніс далі. Дає хвіртці:

— На, читай.

Хвіртка рипнула: «Не вмію».

Образився вітер, засумував.

Аж тут іде першокласник. Підняв газету і читає.

Вітер аж стих — так заслухався. І кущ заслухався. І хвіртка.

Лідія Повх

1 Підготуйся до читання.

скри	хві	по	слу
скриня	хвір	пошта	слухав
скринька	хвіртка	поштовий	заслухався

2 Прочитай, вставляючи пропущені слова.

Витяг вітер _____ з поштової скриньки.
Кинув газету на _____.
Аж тут іде _____.
Підняв газету і _____.

3 Чи правильно художник відтворив шлях вітру?

4 Перекажи казку за допомогою наведених слів.
Про чиї дії вони розповідають?

Витяг, поніс, кинув, каже, дає, засумував,
стих, заслухався.

5 Прочитай, роблячи наголос на виділеному слові.
Чи змінюється зміст речення?

Кинув вітер газету на кущ.
Кинув **вітер** газету на кущ.
Кинув вітер **газету** на кущ.
Кинув вітер газету на **кущ**.

ІСТОРІЯ ЯБЛУКА

Спочатку **брунька** була маленька. Світило сонце, ішов дощ — і брунька росла. Одного дня листочки роз-гор-ну́-ли-ся. З'явилася ніжна рожева **квіточка**. Яка ж вона була гарна! До квітки щодня прилітала бджола. Потім з квітки опали пелюстки. Їх було п'ять. І побачило світ я — маленьке зелене **яблучко**. На дереві я тримаюся за допомогою плодоніжки. Через неї дерево дає мені воду і їжу.

Я расту. Тепер я вже велике **яблуко**. Але ще зелене. Скоро буду жовтим. А на сусідньому дереві багато червоних яблук.

Усерéдині я маю п'ять зерняток. Ти знаєш, що буде, як зернятко потрапить у землю?

1 Підготуйся до читання.

мала

ніжка

маленька

плодоніжка

сусід

пелюстки

сусідньому

листочки

2 Утвори пари зі слів двох стовпчиків.

брунька

велике

квіточка

маленька

яблучко

рожева

яблуко

зелене

3 У яку пору року розповідається ця історія?
Чому ти так думаєш?

4 Прочитай виділені слова. Перекажи оповідання
з їхньою допомогою.

5 Прочитай останнє речення тексту. Дай відповідь
на запитання.

6 Придумай іншу назву оповіданню.

7 Порівняй текст і схему на с. 62: з чого
складається текст, а з чого — схема?

8 Чи всі події, про які йдеться в тексті, є на схемі?
Що на схемі є такого, чого немає в оповіданні?

ДІТИ З БЕШКЕТНОЇ ВУЛИЦІ

Мого брата звати Юнас, мене — Мія-Марія, а нашу маленьку се-стри-чку — Лотта. Вона сердиться, що не така велика, як ми. Нам з Юнасом до-зво-ля-ють у суботу ходити на базар по карамельки. Ми приносимо їх і Лотті.

Якось періщив страшний дощ. Ми взяли татову парасольку і таки купили червоних карамельок. А Лотту навіть на вулицю не пустили.

— А чого йде дощ? — спитала Лотта.

— Щоб росли пшениця й картопля і нам було що їсти, — відповіла мама.

— А чого ж тоді він іде на базарі? — допитувалася Лотта. — Щоб росли карамельки?

Увечері, коли ми лягали спати, Юнас мені сказав:

— Як приїдемо до бабусі й дідуся, то посадимо на городі не моркву, а наші карамельки.

— Атож, хоча для зубів морква корисніша, — відповіла я.

Улітку ми живемо в дідуся та бабусі. Ану вгадайте, що втнула там одного разу Лотта? За хлівом лежить купа гною, яку дідусь Югансон розкидає на полі, щоб усе добре росло.

— А навіщо потрібен гній? — спитала Лотта. І тоді тато відповів, що на гною все дуже добре росте.

— А ще потрібен і дощ, — додала Лотта.

— Саме так, — згодився тато.

А по обіді задощило.

— Чи бачив хтось із вас Лотту? — спитав тато.

Ми вже давно не бачили Лотти. Тож заходилися її шукати. Спершу ми обнишпорили будинок і всі шафи, однак Лотти ніде не було. Врешті ми з Юнасом і татом стали шукати надворі — у хліві, сіні, по всіх усюдах. А тоді ми подалися за хлів. І — уявіть собі! — Лотта стояла під дощем посередині купи гною! Вона вся промокла до рубця.

— Серденько моє, Лотто, чого ти там стоїш? — запитав тато.

І тоді Лотта крізь сльози відповіла: «Бо я хочу вирости й стати такою завбільшки, як Юнас і Мія-Марія».

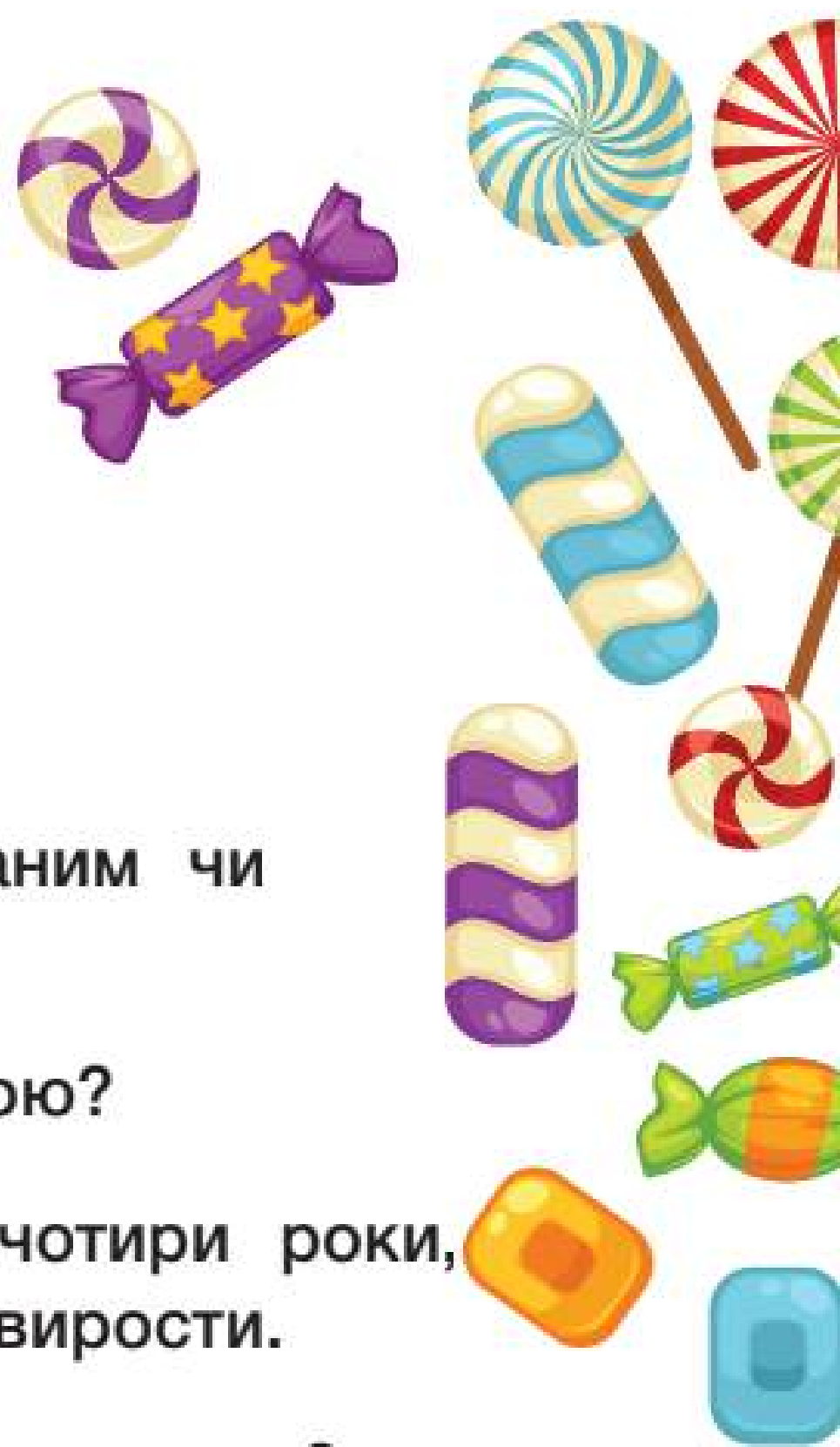
Астрід Ліндґрен. Переклад зі шведської Галини Кирпи

Промокнути до рубця — дуже сильно, повністю.

1 Підготуйся до читання.

па	ка
пара	кара
парасоля	карамелька

ка	стра
кар	страх
картопля	страшний

2 Що в оповіданні видалося несподіваним чи смішним?

3 Чому сталося непорозуміння з Лоттою?

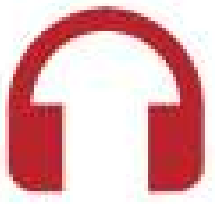
4 Спробуй пояснити Лотті, якій лише чотири роки, чому дощ і гній не допоможуть їй вирости.

5 Чи можна назвати сім'ю Мії-Марії щасливою?

6 Чи знаєш ти інші твори Астрід Ліндґрен?

РАВЛИК І КИТ (уривок)

Ось казочка вам про мале равленя
І сірого велета — кита-горбаня.
Ось скеля висока, мов сажа, чорнюча.
Ось равлик маленький, непосидючий.
Цей равлик узявся по скелі повзти —
Розгледіти море, човни і порти.
А равлики інші з сімеечки тої,
Що міцно прилипли до скелі гладкої,
Сказали усі равленяті малому:
— Не смій мандрувати! Лишайся удома!

Джулія Дональдсон.

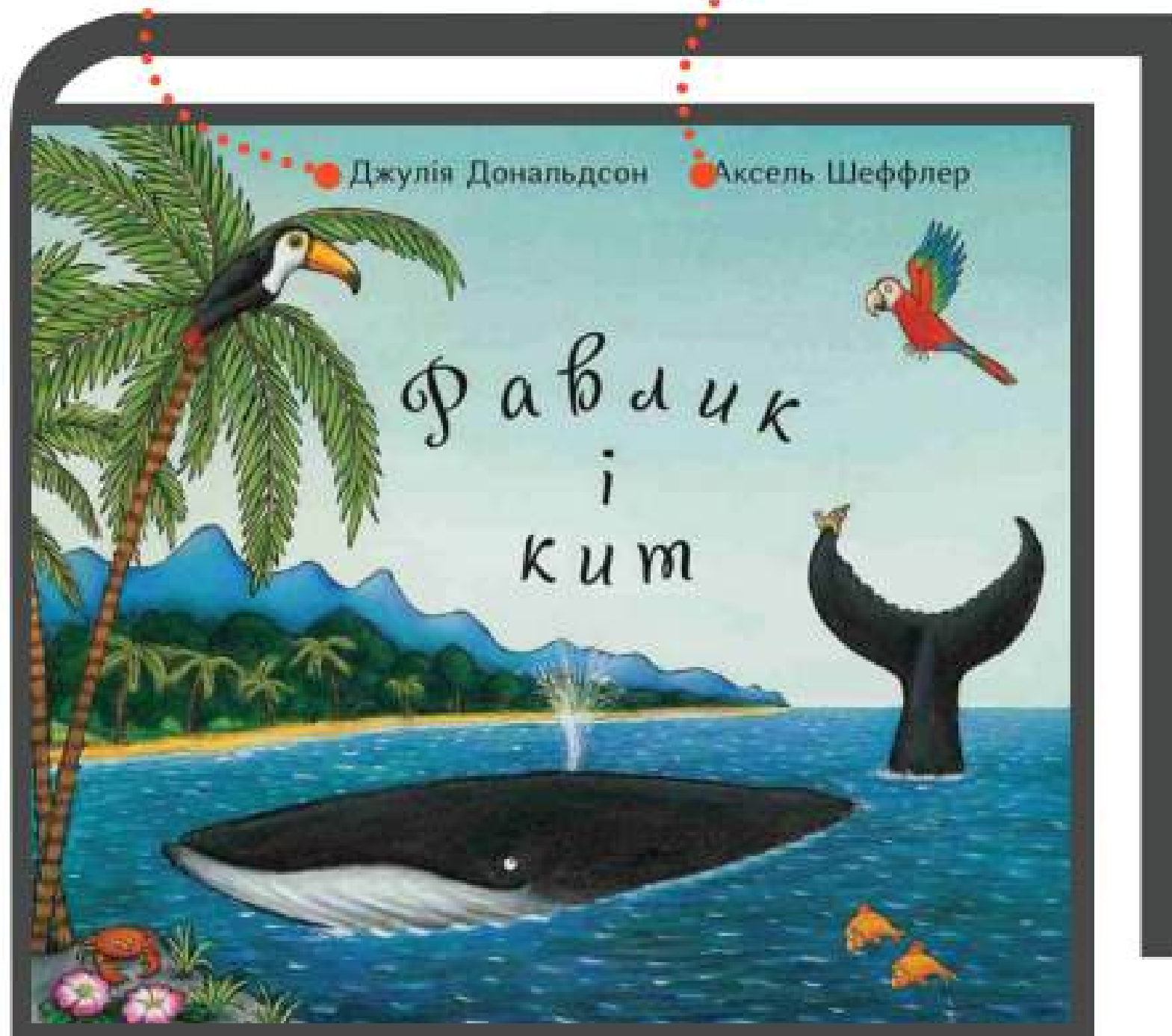
Переклад з англійської Оксани Луцевської

Джулія ДОНАЛЬДСОН

авторка

Аксель ШЕФФЛЕР

художник

1 Підготуйся до читання.

казка

казочка

равлик

равлення

малий

малий
маленький

сім'я

сім'я
сімеєчка

2 Прочитай парами слова, що римуються.

равлення

чорнюча

повзти

тої

малому

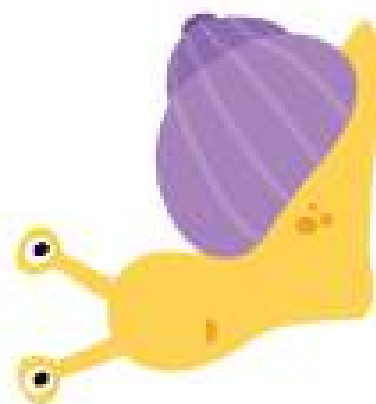
непосидюча

гладкої

горбаня

порти

удома

3 Хто тобі більше подобається — равлик чи його сім'я? Чому?

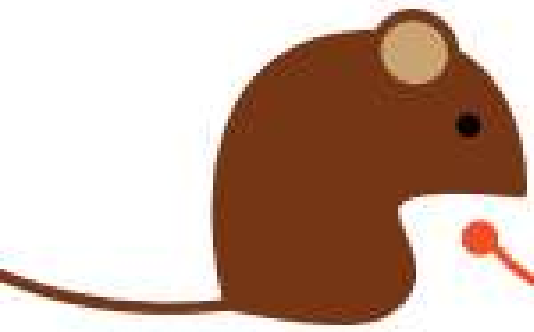
4 Чи вирушив равлик у мандрівку? Шукай відповідь на обкладинці.

5 Завдяки кому ти можеш читати цю книжку українською мовою?

6 Чи хочеш ти подорожувати? Що ти хочеш побачити?

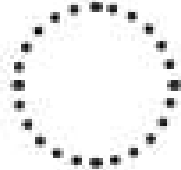

МИШКА-КНИГОЛЮБКА

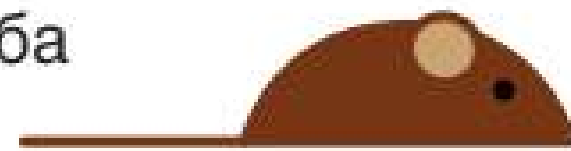

Книжок в моїй шафі багато-багато!

Учора дав одну почитати...

Сьогодні уранці з подякою
Зізналась, що їй до смаку була книжка.
Лише обкладинка якась твердувата —
Об неї недовго і зуба зламати...

Роман Скиба

ІЗ ЖИТТЯ ХИТРИХ СЛІВ

- 1 Що означає слово «книголюб»?
- 2 Чому, на твою думку, поет Роман Скиба назвав вірш «Мишка-книголюбка»?
- 3 За що дякувала мишка?
- 4 Прочитай парами слова, які римуються.

мишка

зламати

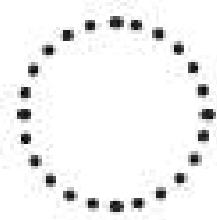
багато

почитати

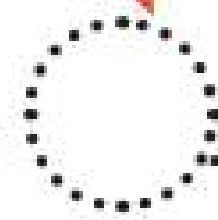
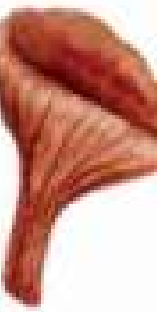
твердувата

книжка

ПРО ЗАВБАЧЛИВІСТЬ

у кошик збирає

Хай буде на зиму запас невеличкий.

ТАКСОВІРШИК

Таксі впіймала
І «гав» до водія...
— У вас висока такса?
Чи довга, як і я?

Роман Скиба

Завбачливість — вміння щось підготувати наперед.

Такса — встановлена ціна.

5 Знайди слова, які звучать однаково. Поясни їх значення.

6 Як автору вдалося створити веселий настрій у читачів?

7 Які слова поет Роман Скиба називає хитрими?

Такі різні тексти

Бачить — не бачить,
Чути — не чує.
Мовчки говорить,
Дуже мудрує.

Леонід Глібов

ЛІЧИЛКА

Дім без книги — день
без сонця.

ПРИСЛІВ'Я

Жила колись в одному селі
маленька дівчинка. І така вона
була красуня, що кращої,
мабуть, ніхто й не бачив...

ЗАГАДКА

КАЗКА

Ріс лаврик — не доріс,
Ліз равлик — не доліз.

Оляна Рута

СКОРОМОВКА

Раз, два, три, чотири, п'ять —
П'ятеро пташат летять! —
Перше, друге, третє... п'яте.
Йду четвертого шукати.

Дмитро Чередниченко

- 1 Добери приклади до слів у рамках (с. 70).
- 2 Наведи свої приклади загадок, лічилок, скоромовок, прислів'їв.
- 3 До якої казки ці ілюстрації? Як розташувати малюнки, щоб вони відповідали порядку подій у казці?
- 4 Розіграйте в парах одну з розмов Вовка і Червоної Шапочки.

ФАКТ І ДУМКА

Факт можна довести, перевірити.

Факти: «Кішка — звір. Вона годує своїх дитинчат молоком». Або: «У павука вісім ніг».

Якщо ж ти скажеш: «Кішка — най-ро-зум-ні-ша тварина у світі...»

А мама скаже: «Кішка — най-ні-жні-ша тварина у світі».

Тато скаже: «Най-кра-щі тварини — павуки!»

Ці слова не можна довести і перевірити. Це особиста думка людей.

-
- Які з наведених речень містять факти, а які — думки?

Факт

Думка

Вода допомагає рослинам рости.

Фіолетовий — суміш червоного і синього.

Собаки мають шерсть.

Усі діти мріють про цю гру!

Шпинат смачний.

КОМАХИ СТРАШНІ.

Футбол — найкращий вид спорту.

Яблука ростуть на деревах.

Цей засіб **УБИВАЄ ВСІ МІКРОБИ!**

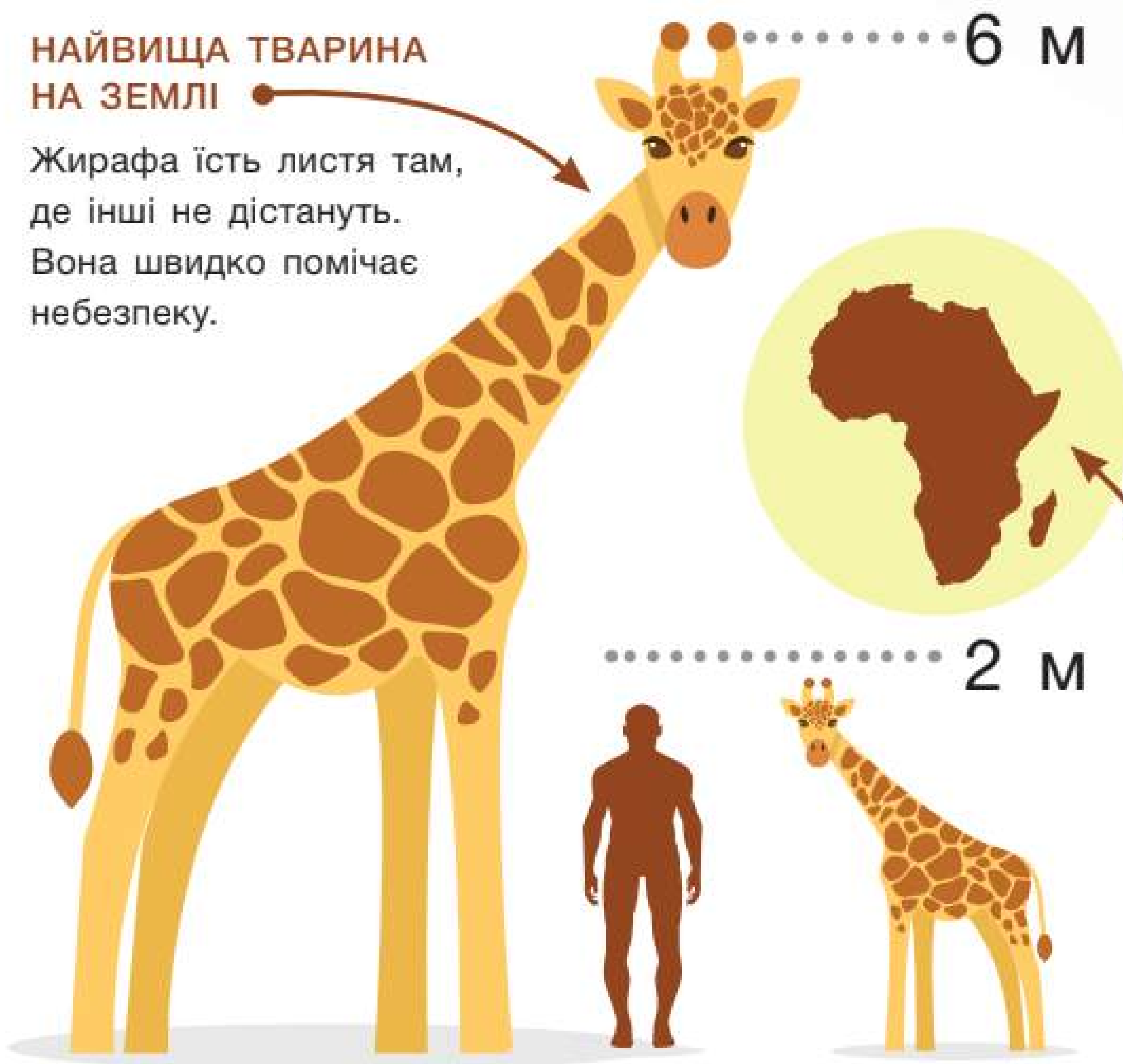
- Наведи по одному факту і думці про: своє місто або село; яблуко; піцу.

КРАЩЕ ОДИН РАЗ ПОБАЧИТИ

Інформацію можна передати за допомогою малюнків, слів та цифр.

НАЙВИЩА ТВАРИНА НА ЗЕМЛІ

Жирафа їсть листя там, де інші не дістануть. Вона швидко помічає небезпеку.

Довжина язика жирафи 53 см. Це приблизно довжина твоєї руки.

АФРИКА
Тут живуть жирафи.

Так чи ні?

	Так	Ні
Жирафа — найвища тварина на Землі.		
Жирафеня заввишки, як дорослий чоловік.		
Довжина язика жирафи дорівнює твоєму зросту.		
Жирафи живуть в Австралії.		

• Створи інфографіку про свою улюблену тварину.

ПАРАСОЛЬКА

Одній дівчинці (звуть її Улянкою) захотілося нової парасольки.

— Купи! — смикала вона маму за рукав.

— Навіщо вона тобі, Улясю? У тебе ж є парасолька.

— Але не така. Та без квіток і не червона. Купи!

— Доню, в мене грошей не вистачить. Ми прийшли по інші речі.

— Інші потім купиш. А тепер парасольку!

Даремно мати вмовляла Улянку — та розсердилась, розпхикалась. Дівчинка злилася і капризувала.

— Ти нехороша мама! — вигукнула дівчинка, висмикнула руку з матеріної долоні і вибігла з магазину.

Надворі вона розгубилася. Плакати не хотілось — мама все одно не бачитиме її сліз.

За Зіркою Мензатюк

1 Підготуйся до читання.

парасоля

парасолька

пхикати

розпхикатись

сердитись

розсердитись

каприз

капризувати

2 Прочитай, вставляючи пропущені слова.

Одній дівчинці захотілося _____ парасольки.

Навіщо вона тобі, Улясю? У тебе ж є _____.

Даремно _____ вмовляла Улянку.

Надворі _____ розгубилася.

Плакати _____.

Мама все одно не бачитиме її _____.

3 Прочитайте розмову дівчинки з мамою за особами.

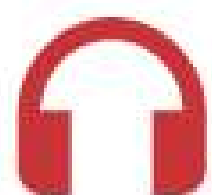
4 Яким може бути закінчення оповідання?

5 Навіщо, на твою думку, Зірка Мензатюк написала цей текст?

6 На чиєму ти боці в цій ситуації — мами чи Улянки?

7 Чи траплялися з тобою схожі ситуації?

НА БАЗАР ІЗ ТАТОМ

— Цікаво, куди так швидко йдуть гроші? — запитав тато в мами, підраховуючи витрати.

— Ти не уявляєш, як усе дорого!

— Завтра я сам піду на базар! — заявив тато. Мама засміялася.

На базар я пішов разом із татом.

— Ніколя, ми навчимо маму економити гроші.

— Мені кілограм помідорів, — сказав тато біля ятки з городиною.

Крамарка поклала в сітку п'ять помідорів.

— Як? П'ять помідорів важать цілий кілограм?

— Ви хотіли за ті гроші цілу плантацію?! — обурилася жінка...

— А скільки коштує отой лангуст, що ворухить клешнями? — спитав тато у продавця.

Коли ж почув ціну, його очі мало з орбіт не вилізли.

— Ви грабіжник! — заявив продавцю тато.

— А ви — скнара! Змушуєте сім'ю голодувати!

...Удома їсти було нічого. Тому тато повіз нас обідати до ресторану. Економити так приємно!

За Рене Госсінні. «Пригоди малого Ніколя».

Переклад із французької Зої Борисюк і Олени Борисюк

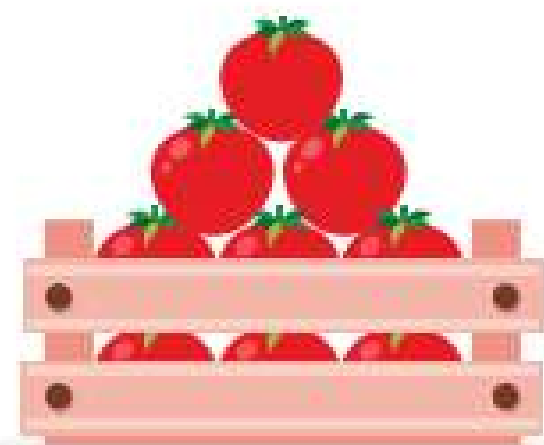
1 Підготуйся до читання.

як	трата	крамарка	скнара
куди	витрата	продавець	скупий
скільки	витрачати	грабіжник	жадібний

2 Це серйозний текст чи смішний?
Чому ти так думаєш?

3 Хто розповідає історію?

4 Назви героїв оповідання.
Що відчуває кожен із них?

5 Чому засміялася мама?

6 Прочитайте за особами.
Скільки для цього потрібно людей?

7 Прочитай, вставляючи пропущені слова.
Відгадай, хто їх говорить.

Цікаво, куди так швидко йдуть _____?
Ти не уявляєш, як усе _____!
Ніколя, ми навчимо _____ економити гроші.
П'ять помідорів важать цілий _____?
Тато повіз нас обідати до _____.

8 Що таке **економити**? Чи однакове значення
у слів **економний**, **жадібний**, **скнара**?

ПЛАСТИК: ПЛЮСИ І МІНУСИ

1 Спробуй за заголовком передбачити, про що цей текст.

Пластик легкий, міцний і не промокає. Зверни увагу на меблі в кафе на вулиці. Їх неважко пе-ре-ста-ви-ти. Можна навіть залишити під дощем. Ці меблі служать довго.

Ти вже знаєш, що пластик роз-кла-да-єть-ся сотні років. Пластикове сміття займає багато місця. Коли пластик роз-кла-да-єть-ся, ви-ді-ля-ю-ть-ся отруйні речовини. Вони шкодять природі й людині.

Отже, пластик дуже зручний і вигідний. Але треба його ви-ко-ри-сто-ву-ва-ти розумно.

2 Підготуйся до читання.

пластик
пластиковий

легкий
міцний

користь
використовувати

розкладати
розкладається

- 3 На скільки частин можна поділити текст?
Про що йдеться в кожній частині?
- 4 Для чого, на твою думку, написаний цей текст?
- 5 Розглянь схему. Об'єкти з яких матеріалів розкладаються найдовше? Це природні матеріали чи штучні — створені людиною?
- 6 Чому не можна залишати в лісі, кидати у водойми вироби з пластику?
- 7 Який пакет для покупок кращий — пластиковий, паперовий чи з тканини (які плюси і мінуси кожного)?

ЩО І СКІЛЬКИ РОЗКЛАДАЄТЬСЯ

ЯК НАРОДЖУЄТЬСЯ ЛЯЛЬКА

Художник малює ескіз на папері. За ескізом скульптор ліпить із пластиліну голову, тулуб, руки і ноги. Далі роблять форми з гіпсу і металу. У форми заливають рідку пластмасу і ставлять у пічку. Заготовки охолоджують.

З головою ляльки працюють візажисти і художники. Малюють очі і губи, рум'яні щічки.

Потім ляльці пришивають волосся. Воно з нейлону. Стилїсти придумують зачіску.

Модний одяг створюють модельєри, дизайнери, швачки і в'язальниці. Тканини і нитки — якісні та безпечні для дітей.

Аж тепер з'єднують усі частини тіла. Ляльку одягають, пакують. Вона поїде на склад, а потім до магазину.

Ескіз — малюнок, за яким створюють що-небудь.

Візажист — людина, яка поліпшує обличчя за допомогою косметики.

1 Підготуйся до читання.

художник
модельєр
швачка

скульптор
візажист
в'язальниця

дизайнер
стилїст

2 Знайди на малюнку ескіз і візажистку.

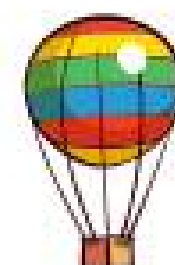

3 Позмагайтеся в парах: хто назве більше професій людей, які створюють ляльку? Обговоріть, що вони роблять.

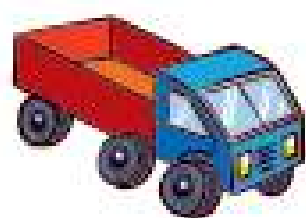
4 Які матеріали потрібні, щоб виготовити ляльку?

5 Порівняй розповідь і малюнок — знайди спільне і відмінне.

6 Придумай назву до малюнка.

7 Знайди зображені предмети на малюнку.

ЗАГУБИЛА ГОЛКУ НІНА

Загубила голку Ніна,
Стала Ніна на коліна:
Знайшла голку,
Та не шила, —
Ніна нитки загубила.

Загубила нитки Ніна,
Стала Ніна
На коліна:
Знайшла нитки,
Та не шила, —
Ніна голку загубила...

Цього вірша про дівчатко
Починай читать спочатку.

Грицько Бойко

КУМЕДНА РО́ЗІ

Їй мама сказала не їсти руками,
«Будь ласка!» — промовила Ро́зі до мами
І їла ногами!

Шел Сільверстейн.
Переклад з англійської Володимира Чернишенка

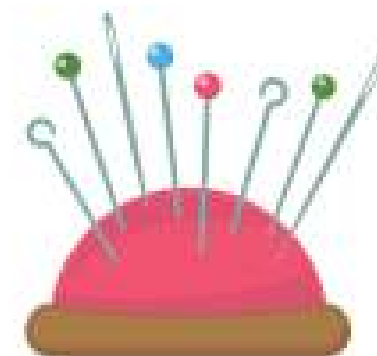
1 Підготуйся до читання.

дівча
дівчатко

губити
загубити

початок
спочатку

мовити
промовити

2 Вірш Грицька Бойка «Загубила голку Ніна» належить до безкінечних віршів. Чому їх так називають?

3 Скільки частин у вірші?
Якими словами відрізняються частини?

4 Прочитай, вставляючи пропущені слова.
Цього вірша про _____
Починай _____ спочатку.

5 Що хотіла мама Розі? Чи правильно її зрозуміла донька? Чи може бути так насправді?

6 Що спільного в цих віршів?
(Підказка: подумай про настрій.)

7 Знайди у вірші «Кумедна Розі» слова, що римуються.

БЕЗ КОЛІС, ЯК БЕЗ ВОДИ: НІ ТУДИ І НІ СЮДИ

Як пе-ре-мі-ща́-ти дуже важкі предмети? Можна тягнути або штовхати. А можна їх покласти на коткі. На-при-клад, на колоди зі зрубаних дерев. Так робили давні люди.

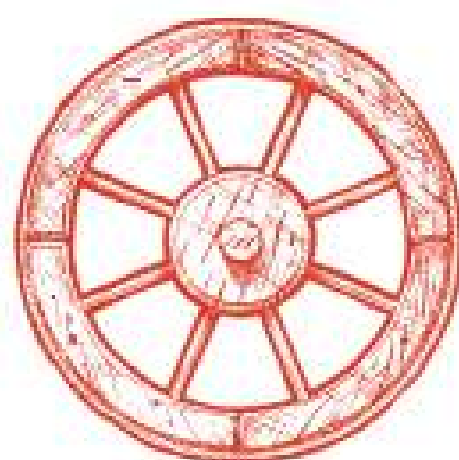
Потім від колоди від-пи-ля-ли круг. У круг вставили вісь.

Пізніше з'явилися вози. Дерев'яні колеса змі-цни-ли ме-та-ле-ви-ми деталями.

Згодом придумали спиці. Як на твоєму ве-ло-си-пе-ді — тільки дерев'яні. Колеса стали легкими і гнучкими.

Далі винайшли шини, наповнені повітрям. Стало зручніше їхати по горбках і ямах.

...На все це пішло тисячі років. Завдяки колесам люди змогли по-до-ро-жу-ва-ти далі і швидше. І не тільки. А що було б, якби колесо не винайшли?..

1 Підготуйся до читання.

ТОК					
ко	лода	ві	з	де	таль
	лесо		сь		рево

метал	дерево
металевий	дерев'яний

тягнути	переміщати
штовхати	подорожувати

2 Розкажи про історію винайдення коліс.

3 Що дало людям винайдення колеса?
Де, крім транспорту, використовують колеса?

4 Що спільного між текстом та ілюстрацією?

5 Прочитай прислів'я. Дізнайся їхнє значення.

Крутитися як білка в колесі.

Ставити палиці в колеса.

П'яте колесо до воза.

ПАРОТЯГ

Старий паротяг на пероні пітніє,
аж ллється із нього маснюща олія,
посопує, мліє.

Тяжкий і великий, він дише і дмуха,
Жар з розпашілого черева буха:
Бух-ух-ух! Пуф-уф-уф! Чух-пах-пах, пух!
Пурхає пара, як хмара, як пух!..

Раптом — СВИСТ!
І знову — СВИСТ!
Пара — БУХ!
Колеса — В РУХ!

Спершу, немов череПАха бляШАна,
РУшила маШИна ЗАспано по ШПАлах,
ШАрпнула ваГОни — і тягне наТУжно —
крутяться, крутяться колеса дружно!
Чахкають, бахкають щораз гучніше,
і мчаться вони все прудкіше й прудкіше!..
Куди ж вони їдуть? Куди ж то? А прямо —
ПО рейках, ПО рейках, ПО рейках, ПОлями,
по ГОрах — ліСАми — через мости —
кваплять, бо треба, щоб поїзд устиг!

А ПОїзд, а ПОїзд поТУркує сТУкотом —
ТАК-то-то, ТАК-то-то, ТАК-то-то, ТУК-то-то...

Юліан Тувім. Переклад Івана Малковича

1 Підготуйся до читання.

пара
паротяг

пашіти
розпашілий

масний
маснющий

черево
черепаха

Пурхати — чэхкати — бахкати —
шарпати — квапити

2 Навчися передавати звуки паротяга.

Бух-ух-ух! Пуф-уф-уф! Чух-пах-пах, пух!

3 Коли треба читати повільно, коли — пришвидшуватися, коли — швидко? Прочитай виразно ці рядки.

4 Навчися передавати стукіт коліс — читай, наголошуючи виділені склади.

А ПОїзд, а ПОїзд поТУркує сТУкотом —
ТАК-то-то, ТАК-то-то, ТАК-то-то, ТУК-то-то...

5 Простукай ритм двох останніх рядків вірша. Спробуй, слухаючи вірша, зобразити рух паротяга.

ТОМАС ЕДІСОН

Привіт! Я Тóмас Ёдісон. Майстер на всі руки. Я винайшов купу речей, якими ти ко-ри-стú-є-шся щодня. А ще більше — у-до-ско-на-лив. Е-ле-ктри-чна лампочка, перша е-ле-ктро-стан-ці-я, фонóграф для запису звуків, кіно...

У школі я вчився лише три місяці. Учитель сказав, що я не маю мізків. Після хвороби я майже оглух.

Мене вчила мама. Вона вірила в мене. Я багато читав. Прочитав усю бібліотеку мого тата. Перші досліди робив у підвалі. Не всі з них були вдалими. Часом щось вибухало. Але батьки не за-бо-ро-ня-ли мені працювати далі.

І я працював усе життя — головою і руками. Став відомим і багатим.

Тож треба тільки захотіти. І ти все зможеш.

За Анн Бланшар. Переклад Олени Іщенко

Майстер на всі руки — людина, яка все вміє робити.

1 Підготуйся до читання.

праця
працювати

заборона
забороняти

винахід
винайти
винайшов

електрика
електричний
електростанція

2 Прочитай, вставляючи пропущені слова.

Я Томас _____.

Після хвороби я майже _____.

Мене вчила _____.

Прочитав усю _____ мого тата.

Перші досліди робив у _____.

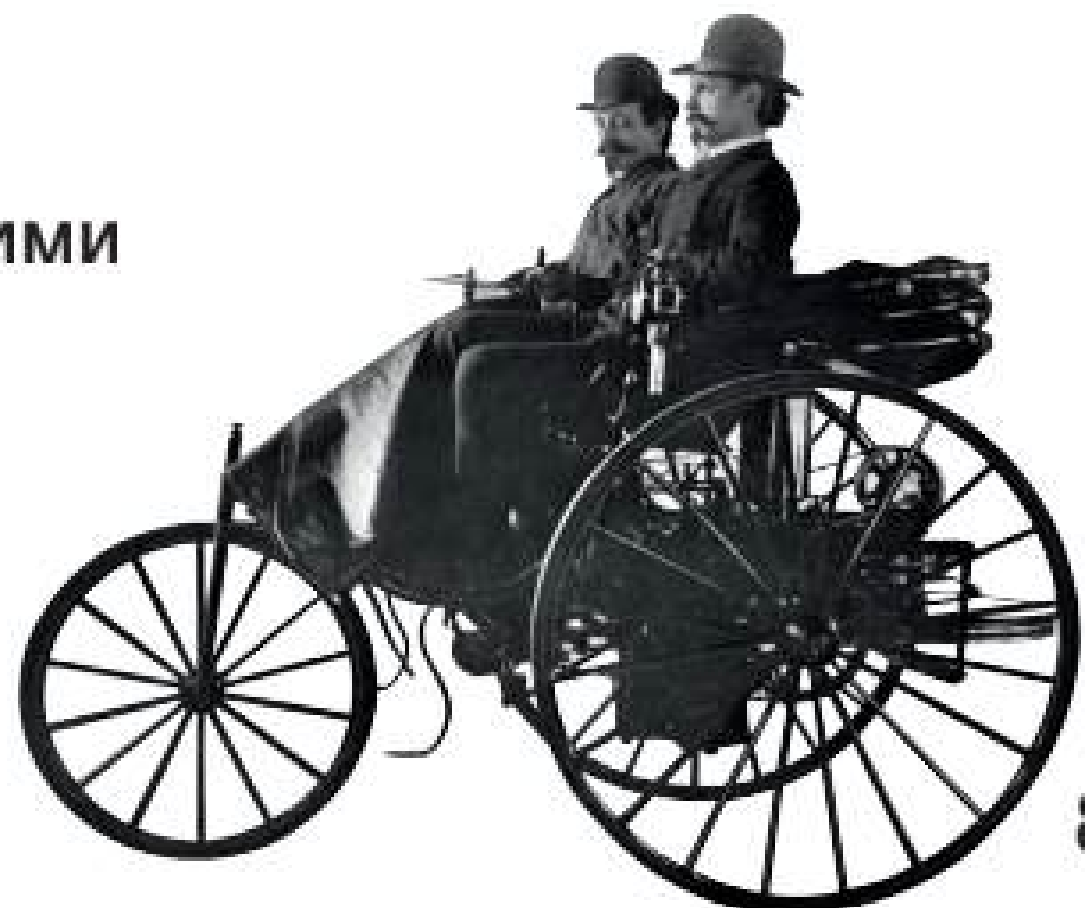
І я працював усе життя — _____ і руками.

3 Що з розповіді тобі запам'яталося найбільше? Що тебе вразило?

4 Для чого, на твою думку, авторка написала цей текст — щоб розповісти про винахідника чи ще для чогось?

5 Прочитай речення, які, на твою думку, є головними в цьому тексті.

ЗНАЄШ, ЯК Я ТЕБЕ ЛЮБЛЮ?

Одного літнього дня сіреньке Зайченя і сірий Тато-заєць спустилися до річки. Улітку все таке кольорове!

— Що блакитне тобі подобається найбільше? — запитало Зайченя.

Тато-заєць не знав. Усе блакитне чудове. «Мабуть, небо», — сказав він.

Тато-заєць подивився на другий бік річки. Вітер хитав траву і дерева. «Що зелене тобі подобається найбільше?» Зайченя не знало. Багато прекрасних речей були зеленими.

Тепер колір мало вибирати Зайченя. Воно побачило сонечко й кілька маків і тому спитало: «Що червоне подобається тобі найбільше?»

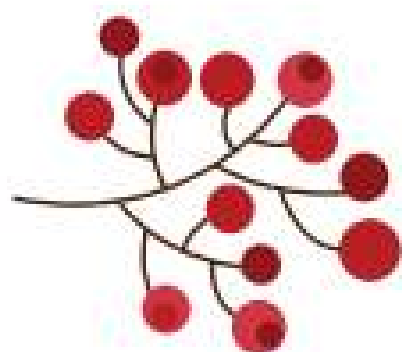
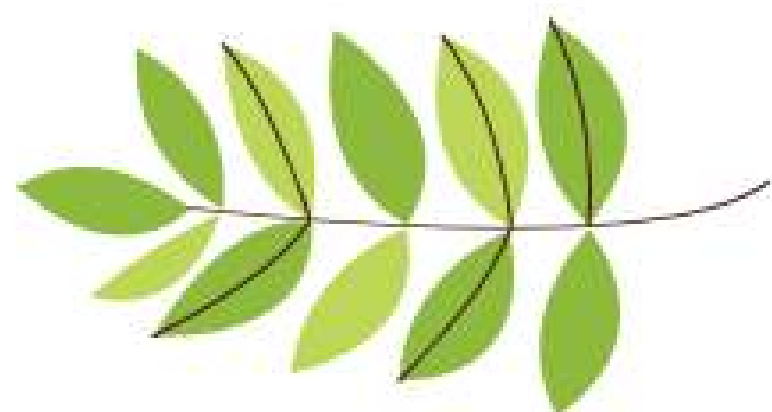
Татові-зайцю теж було важко вибрати щось одне. «Думаю, ці ягоди».

А потім сіреньке Зайченя широко посміхнулося. Воно подивилося на Тата-зайця і сказало: «А що сіре тобі подобається найбільше?»

Є чимало прекрасного сірого, але одне було найкращим...

За Семом Макбратні.

Переклад Олени Іщенко

1 Підготуйся до читання.

заєць
зайченя

сірий
сіренький

колір
кольоровий

більше
найбільше

2 Підкресли останнє запитання Зайченяти. Що, на твою думку, відповів на нього Тато-заєць?

3 У парах запитайте одне в одного те саме, що запитували один у одного Тато-заєць і Зайченя, і дайте свої відповіді.

4 Прочитай речення. Придумайте в парах, що могло бути далі, і розіграйте розмову Зайченяти й Тата-зайця.

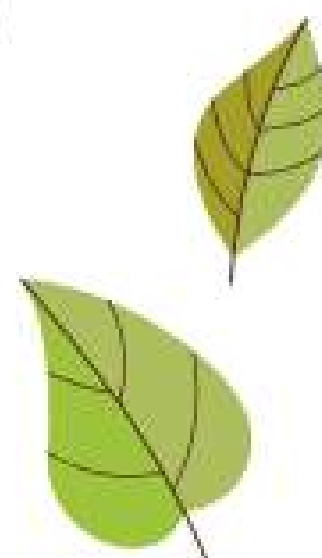
Зайченя подивилося на небо і побачило білу хмарку.

5 Прочитай, вставляючи пропущені слова.

Улітку все таке _____!

Вітер хитав _____ і дерева.

Тато-заєць подивився на другий бік _____.

6 Чому оповідання називається «Знаєш, як я тебе люблю?»?

КОНИК-СТРИБУНЕЦЬ

Дзвонить у зелений дзвоник
У траві маленький **КОНИК**.
Заховався там насподі —
Просто крихітка та й годі.
Тож який він був спочатку,
Коли був іще лошатко?

Юрій Бедрик

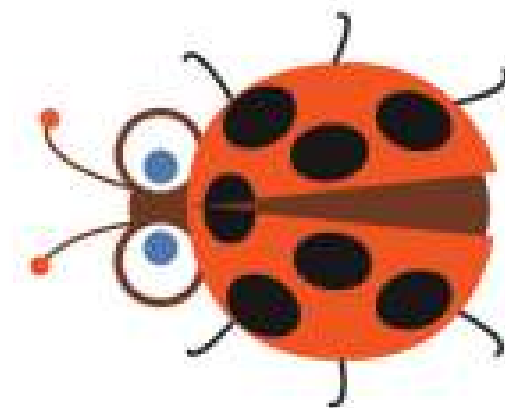
ЛІЧИЛКА

В небо синє
По драбинці
Сходить сонце
У хмаринці.
Сонце сяє,
Літом пахне,
За собою дощик
Тягне.
Каже дощичку:
— Не злись,
Я ховаюсь,
Ти жмурись!

Олена Полянська

Насподі —
внизу.

1 Підготуйся до читання.

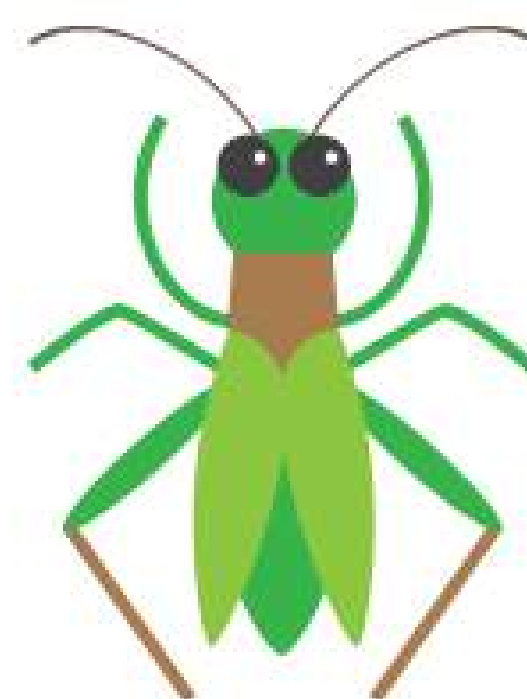
дзвін	хмара	стриб
дзвоник	хмарка	стрибати
дзвонить	хмаринка	стрибунець

початок	ховався	ходить
спочатку	заховався	сходить

2 Порівняй вірші і малюнки. Чи погоджуєшся ти з художником?

3 Намалюй свої ілюстрації до віршів.

4 Прочитай лічилку, дотримуючись ритму. Чи чесно буде, використовуючи лічилку перед грою, змінювати її ритм?

5 Прочитай лічилку Володимира Підпалого. Що означає слово **жмурити**?

Летів рій бджілок
Зі ста лічилок.
Зійшлися діти,
Давай лічити,
Бо кожна бджілка,
Немов лічилка:
Кого укусить —
Жмурити мусить.

Володимир Підпалый

Жмурити —
мружитися,
прикривати очі
повіками.

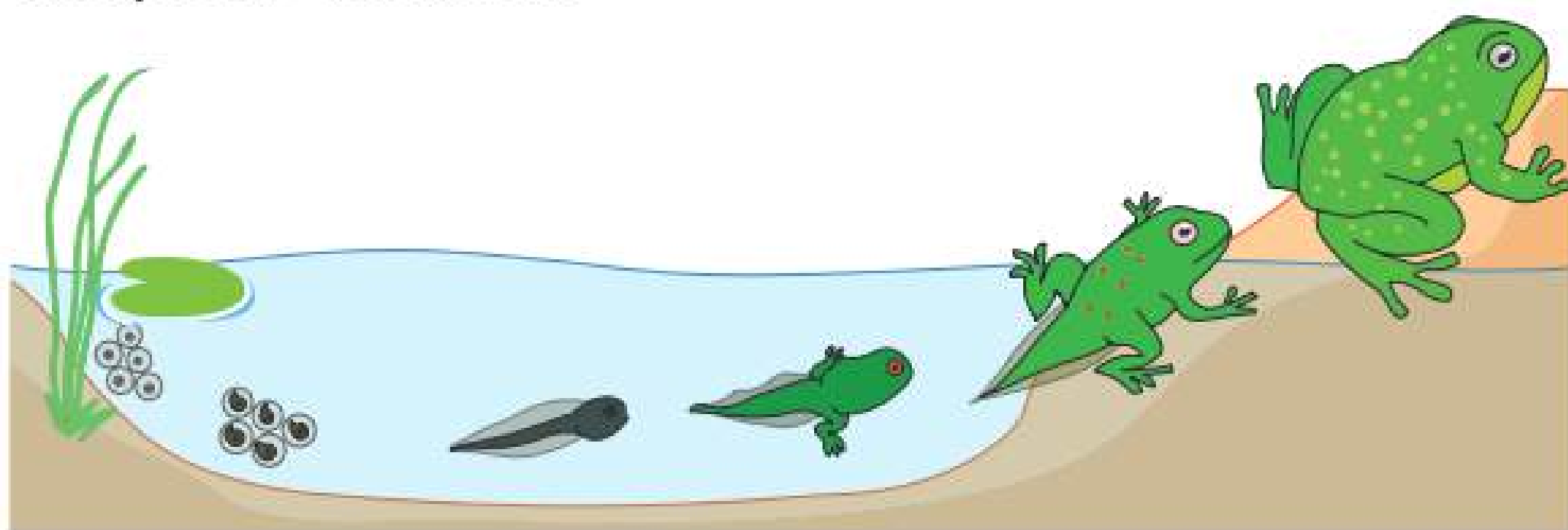
ЯК РОСТЕ ЖАБА

Спочатку це крихітне яйце у ставку.

Потім з яйця з'яв-ля-є-ться пуголовок.
Пуголовок — це просто голова і хвіст.
Він дихає зябрами — як риба.

А потім у пуголовка ви-ро-ста-ють лапи,
а хвіст відпадає.

Тепер це жаба. Вона дихає легéнями.
Жаба вистрибує з води. Вона голодна. Їй
потрібні комахи.

1 Підготуйся до читання.

голова
пуголовок

стрибає
вистрибує

зябра
легені

росте
вирастає

падає
відпадає

поява
з'являтися

2 Читай текст по абзацах. До кожного абзацу знайди зображення на малюнку.

3 Знайди спільне і відмінне між малюнком і текстом.

4 Поміркуй, чому жаба належить до групи земноводних.

5 Вибери відповідь, яка відповідає тексту.

З чого починається жаба?

А з пуголовка

Б із зябер

В з яйця

Що з'являється з яйця?

А пуголовок

Б жаба

В хвіст

Що робить жаба?

А махає хвостом

Б стрибає

В дихає зябрами

6 Відгадай, яка буква заховалася.

Г л ва, став к, в да, к маха.

Смішно чи страшно?

Є історії страшні. Є історії смішні. А є й такі, що не знаєш, смішно тобі чи страшно. Прочитай оповідання «Волохате волосся» спочатку так, щоб було страшно. А потім — так, щоб було смішно.

ВОЛОХАТЕ ВОЛОССЯ

Якось одна дів-чи-нка розбила свою скар-бни-чку, забрала з неї усі гроші, пішла в магазин і купила собі во-ло-ха-тий блокнот, волохатий пенал, волохатий олівець і волохатий браслет.

А коли йшла додому — їй зустрівся пес із волохатою бородою, дядько з волохатими ногами, ще один дядько з волохатою спіною, а дуже-дуже маленький хлопчик із дуже-дуже волохатим **ВОЛОССЯМ!**

ЖАХЛИВА ІСТОРІЯ

На чорній-чорній горі стоїть чорне-чорне місто. У чорнім-чорнім місті є чорний-чорний парк. Посеред парку — чорний-пречорний будинок. Під чорним дахом чорного-пречорного будинку є чорна квартира чорної-пречорної пані. На чорній-чорній кухні чорної-пречорної пані стоїть чорна-чорна машинка...

І перé чорні-пречорні **ШКАРПЕТКИ!**

Галина Ткачук

- 1 Що купила дівчинка з оповідання «Волохате волосся»?
А волохатий пенал
Б волохату ручку
В волохате намисто
- 2 Кого зустріла дівчинка з оповідання «Волохате волосся»?
А пса з волохатою бородою
Б кота з волохатими вухами
В хлопчика з волохатим волоссям
- 3 Знайди слова, завдяки яким «Жахлива історія» стала жахливою.
- 4 Намалюй ілюстрації до одного з оповідань.
- 5 Склади свою страшну-престрашну історію.

ЩОСЬ НЕ ТАК?

Маю вам сказати, що Земля
По орбіті Місяця кружля...

Не збагну і сам, у чому річ:
Влітку день коротший, аніж ніч...

У природі так воно вже є,
Що метелик гусінню стає...

Вівці (і, звичайно ж, барани) —
До м'ясця великі ласуни...

Голуби, ворони й горобці
Дуже люблять плавати в ріці...

А як десь побачите барліг,
Знайте — там зимує... носоріг...

Рано зупинятися на тім —
Я ще й не такого розповім!

На гілках розсівшись, уночі
Мирно сплять і сови, і сичі...

Білочка на зиму про запас
Величезний сушить... ананас...

А верблюду, пустелею йдучи,
У калюжі ноги замочив...

Ось і тигр — він у клітинку весь...
Не кажіть, що ви не боїтесь...

Ось і я — правдивий баламут,
Що наплів вам побрехеньок тут...

Роман Скиба

1 Прочитай склади в рядку так, щоб вийшли слова.

те ме лик
ра ба ни
су ни ла
лу го би
чка ло бі
го бці ро

2 Що робить цей вірш веселим?

3 Чи погоджуєшся ти зі словами автора?
Якщо ні, спробуй їх заперечити. Наприклад, так:

Маю вам сказати, що Земля
По орбіті Місяця кружля...

Ні, це Місяць кружляє навколо Землі.

4 Спробуй придумати подібне речення-побрехеньку.

ДИТЯЧИЙ ТАБІР

Поїхав синочок у табір дитячий.
Увечері дзвонить — сумує і плаче...
Батьки вже готові додому забрати,
Та день проминув — і його не впізнати:
Сміється і радісно розповідає,
Що вражень багато, що друзів він має,
Додому не хоче і з ним все в порядку.
Збентежена мама, здивований татко.
Радіють за сина, тривогу тамують,
Тапер вже вони за синочком сумують.

Вікторія Ніколенко

- 1 Яким був настрій у героя вірша на початку?
- 2 Як у нього змінився настрій? Чому?
- 3 А як почувалися батьки хлопчика?

- 4** Прочитай початок оповідання французького письменника Рене Госсінні (переклад Зої Борисюк і Олени Борисюк). Що спільного в Ніколя та героя вірша «Дитячий табір»? Чи однаковий настрій у героїв?

Сьогодні я їду в табір і дуже з цього радію. Одне лише за-тьма-рю-є мою радість. Тато й мама мають трохи сумний вигляд. Певно, через те, що не звикли за-ли-ша-ти-ся самі під час канікул.

Мама допомогла мені скласти валізу: сорочки, шорти, капці, маленькі машинки, плавки, рушники, локомотив від електропотяга, варені яйця, банани, сендвічі з ковбасою та сиром, сітку для риби, светр із довгими рукавами, шкарпетки і кульки.

Щоправда, до валізи все не помістилося, тож довелося дещо покласти окремо в пакети.

ВІД'ЇЗД

- 5** Послухай оповідання до кінця. Хто розповідає історію?
- 6** Що відчувають батьки Ніколя? Чому? А який настрій у хлопчика?
- 7** Розкажи про події від імені мами або тата Ніколя.
- 8** Як поводити себе діти і батьки на вокзалі? Спробуй пояснити їхню поведінку.

Тексти для слухання

ПОКВАПСЯ, НІКОЛАСЕ

Я вийшов зі школи, дивлюся, а на тротуарі мама. Вона побачила мене і загукала:

— Поквапся, Ніколасе, ми запізнюємося!

Я навіть нічого не встиг запитати.

Мама взяла мене за руку і потягнула за собою. Засапані, захекані, ми зупинилися перед якимось будиночком. Нарешті двері відчинилися. Я побачив перед собою вродливу жінку, яка промовила:

— Привіт, Ніколасе! Рада вітати тебе на першому уроці гри на скрипці!

Заняття щойно скінчилося, а мама вже летіла до виходу.

— Поквапся, Ніколасе, ми запізнюємося!

Ми неслись, наче навіжені, допоки не дісталися великої будівлі. Із нами привітався чоловік, одягнений в усе біле.

— Привіт! Мене звати Білл Вонґ. Я буду твоїм тренером з карате.

Тренування тільки-но закінчилося, а мама вже тягнула мене зі спортивного залу.

І ми знову помчали так, що лише будинки миготіли. Не встиг я й оком моргнути, як уже стояв у плавках та огидній гумовій шапочці для плавання. Я шубовснув у студену воду і цілу годину проборсався в ній, докладаючи титанічних зусиль, щоб не піти на дно.

У вівторок естафету прийняв тато. Щойно скінчилися уроки, він гукнув:

— Поквапся, Ніколасе, ми запізнюємося!

Де ми з ним тільки не були: на курсах кулінарії у міс Аполінарії; і в оркестрі, яким керував містер Сильвестрі; в гуртку драми міс Обама; і на фігурному катанні в місіс Джанні!

...Через два тижні життя за таким розкладом я ледве волік ноги... Через три — ледве дихав. А вже коли минув четвертий тиждень, я почувавсь, як викручена ганчірка.

Жіль Тібо. Переклад з англійської Анатолія Сагана

ДИВОВИЖНІ ІМЕНА

Якось сидів я в парку на лаві. Поряд зі мною читав газету старенький дідусь у барвистій вишиванці. А неподалік грався м'ячиком маленький хлопчик.

Ударився м'яч об стовбур дерева й відкотився прямцем дідусеві до ніг. Підняв його дідусь і чекає, що далі буде.

Підійшов хлопчик до нашої лави, став за два кроки й теж чекає, щоб йому м'ячика віддали.

— Ти хто? — запитав дідусь.

— Петрик, — баском відказав хлопчик.

— І прізвище своє знаєш?

— Знаю, — Козаченко.

— А ще ти хто?

Хлопчик мовчав.

— У якому місті ти мешкаєш?

— У Києві.

— Значить, ти не тільки Петрик Козаченко, — усміхнувся дідусь, — а й киянин. Крім того, ти — українець, бо народився в Україні й належиш до українського роду. А ще ти — європеєць. Адже наша країна розташована не в Америці, не в Африці, не в Австралії, а в Європі. І, нарешті, ти землянин, бо живеш на планеті Земля. Он хто ти, Петрику Козаченку!

Дідусь простяг хлопчикові м'ячика. Той ухопив його обіруч і вистрибцем побіг розказувати мамі, що сиділа на сусідній лаві, скільки, виявляється, в нього цікавих, просто дивовижних імен.

Анатолій Григорук

ТРАМВАЙ І ЩИГЛИК

Був собі ремонтний Трамвай. Він страшенно дзенькав, клацав, бамкав і ні на кого не зважав. Люди злякано тулилися до будинків. Собаки ховалися у підворіття. Кицьки тікали на дерева.

Одного разу Трамвай прокинувся і побачив Щиглика. Він ладнав гніздечко під стелею кабіни!

— Ти що це надумав? — розгубився Трамвай.

— Я чув, вам одному не дуже... Давайте дружити!

— Але мені подобається їздити з гуком!

— Ой-йой! Ви розвалите гніздо! — злякався Щиглик.

А потім прилетіла Щиглиха. Вони всілися на довгу блискучу трубку, як на жердинку, й заспівали.

Скоро з гніздечка виглядали щиглята. Яких чудових пісень співала пташина родина!

А Трамвай легесенько вистукував їм у такт. Тепер у нього були справжні друзі. І всі в місті усміхалися Трамваю і називали його пташиним.

За Юрієм Ярмишем

ВИСТАВА (уривок)

А придумав усе мій тато. Тоді, коли почув, що вчителька співів Наталя Василівна веде в нас театральний гурток. Придумав, щоб я запропонував зробити виставу про права дитини...

— Та ні, ні ж! — закричала Ліза. — Ми будемо робити виставу про давні часи, а я буду принцесою!

— А Владик драконом-чудовиськом! — захихотіла Тетянка.

— А я лицарем! — вигукнув Денис. — Врятую принцесу і з нею одружусь!

Тут засміялися вже всі.

— Ні, — поважно підвів підсумок опецькуватий четверто-класник Владик, якого Тетянка пропонувала на роль дракона. — Нема нам чого ставити якісь дурнуваті казочки. Давай права дитини. Важлива тема.

— Так нечесно, — заперечила Оля. — Не ти тут усе вирішуєш.

— А я найстарший, — сказав Владик і подивився на Олю згори донизу.

— Ага, та й найтовщий! — відказала йому Оля.

— Досить! — рішуче стукнула по столу долонею Наталя Василівна. — Будемо голосувати.

— Голосувати?! — обурився Владик. — Тоді я голосую за трьох. Або й за чотирьох.

— Тут не кілограми, а люди голосують! — відрізала Оля.

— Дівчата взагалі голосувати не повинні! — закричав на те Владик.

Хлопчики в класі засміялися, дівчатка сиділи мовчки.

— А може, товсті не голосуватимуть? — запропонувала Тетянка.

— І не наші. Ну, приїжджі, — подав голос першокласник Діма.

— А ти тихо сиди, — grimнула на нього Владикова одно-класниця Тетянка. — Малий ще. Виростеш, розуму наберешся — тоді скажеш. І голосувати, може, будеш.

Першокласники, яких на гуртку було троє, аж затрусилися від злості.

— А тут завжди так усе вирішується? — запитав Данилко, який із батьками приїхав до нашого міста лише кілька місяців тому і пішов до третього класу.

— Не твоя справа! — закричав на нього Максим. — Тобі тут голосу точно ніхто не дасть.

— Бо я тільки недавно сюди приїхав? — запитав Данилко.

Запала тиша. І тут розчинилися двері і до класу забіг охоронець Юрій Іванович, дядько Юра.

— Сором! — спересердя сказав він. — Я все тут чув! Соромно! Та що ви таке кажете? Товсті, худі, малі, великі, бідні, багаті, хлопчики, дівчатка, місцеві, немісцеві — про всіх ми турбуємося однаково. А ви... Сором!

— Ну... Юрію Івановичу... Це ж тільки така репетиція... — знітився Владик.

— Це ми будемо робити виставу про права дитини... — додала Оля.

— Права дитини? — дядько Юра подивився на Наталю Василівну. Вчителька мовчала.

За Гжегожем Касдепке.
Переклад з польської Андрія Іщенка

НАВІЩО ТА АБЕТКА?

— Прошу вивчити на завтра абетку, — сказала Ірина Павлівна.

Клас обурено загудів. Найбільше репетував Ромчик:

— Ви ж завжди кажете, що головне не зазубрити, а зрозуміти. Ми вивчили букви, навчилися писати. Кому потрібен той порядок літер?!

Вчителька взяла з полиці товсту книжку й поклала перед Ромчиком.

— Це орфографічний словник. З його допомогою ми можемо перевірити, як писати й наголошувати слова.

— А що там перевіряти? Тато казав, що в українській мові як чуємо, так і пишемо. Це ж не англійська чи російська, наприклад.

— Нам справді поталанило з українською мовою. Але не все так просто. Перевір, будь ласка, як писати, приміром, слово «рюкзак».

— І що тут такого? Ер, ю, ге, зе, а, ка.

— Ні, ти все-таки перевір, — наполягала вчителька.

— І як я в цьому томиськові маю знайти одне слово? — невдоволено запитав Ромчик.

— Отож-бо! — зраділа Ірина Павлівна. — Діти, як розміщені слова в орфографічному словнику?

— За абеткою! — закричали всі.

— І не тільки в цьому, — вела далі вчителька, — а й у тлумачному, де пояснюється значення слів, у словнику чи енциклопедії з будь-якої науки. Неможливо все знати і пам'ятати. Головне — знати, до якого словника звернутися.

Або ж подивіться на сторінку нашого класного журналу. Чому я так швидко кожного з вас тут знаходжу? Як записані ваші прізвища?

— За абеткою, — сказав Сергій. — Але я б не відмовився, якби був якийсь інший порядок.

Прізвище Сергія — Андрусенко. І він стверджує, що його питають найчастіше.

— А що ти можеш запропонувати? — поцікавилася вчителька. — Тільки так, щоб ніхто не образився. І щоб шукати було легко.

Усі мовчали. Нічого на думку не спадало.

— А як складають медичні картки в поліклініці? Уявляєте, що трапилося б, якби вони лежали абияк?

— І в бібліотеці книжки теж розміщені за алфавітом, — пригадала Олеся.

— І на клавішах телефона літери за абеткою...

— І контакти в телефоні та пошті...

— Ви досі думаєте, що не варто вчити абетку? — запитала Ірина Павлівна.

— Та варто, — визнали всі, хоча й без особливого задоволення.

Тільки Ромчик не погоджувався.

— Написання слів перевірить комп'ютерна програма. Все, що мені потрібно, я запитаю у «Гугла». У поліклініці скоро всі

картки будуть в електронному вигляді. А класні журнали просто вимруть, як динозаври!

Олена Іщенко

ВІД'ЇЗД (уривок)

Я боявся спізнитися на потяг. Але тато сказав, що ще рано. Потяг рушає о шостій вечора. Невже мені так кортить їх покинути?

Мама пішла в кухню з носовою хустинкою в руці, сказавши, що їй щось потрапило в око.

Тато й мама дуже засмучені. І я навіть не насмівся сказати, що в мене в горлі стоїть клубок, як подумаю, що не бачитиму їх майже місяць.

На вокзал ми рушали двічі, бо за першим разом забули валізу вдома.

Здавалося, що завчасно приїхали всі. Скрізь було повно людей, які кричали й шуміли.

Перед вагоном була купа типчиків мого віку, тат і мам, а ще пан з табличкою. Тато назвав моє ім'я та прізвище, і пан знайшов мене в списку.

— Доручаємо його вам, — сказав тато, сміючись.

— Нічого не бійтеся, — заспокоїв пан.

— Коли Ніколя повернеться, ви його не впізнаєте.

Одна жінка, яка тримала за руку маленького хлопчика, підійшла до пана-командира і запитала:

— А як ви готуєте: на маслі, на олії чи на смальці? Мій малий не переносить смальцю. Хочете, щоб він захворів — дайте йому смальцю! І ще: дивіться, щоб він не впав під час походів у горах.

— Які гори?! — здивувався командир.

— Там гір немає. Тільки пляж...

Ураз ми почули гучний свисток. Усі з криком почали підніматися до вагонів.

Це було нелегкою справою, бо дехто хотів вийти. Тата і мами кричали хто що: просили, щоб не забували телефонувати, тепліше одягалися і не робили дурниць. Хтось плакав, когось сварили за те, що грає у футбол на пероні.

Нарешті, усі поцілувалися, і потяг таки рушив, везучи нас до моря.

Мені трохи хотілося плакати, але я не заплакав, бо передусім канікули існують для того, щоб сміятися. Усе буде добре.

За Рене Госсінні. «Пригоди малого Ніколя».
Переклад із французької Зої і Олени Борисюк

Зміст

Тема тижня «Про годинник і час»	4
Літери Г, Ґ	
Тема тижня «Про Сонце, світло і тінь»	10
Літери Й, Я	
Тема тижня «Земля — наш спільний дім»	16
Літери Ц, Ч	
Тема тижня «Україна — моя Батьківщина»	22
Літери Ж, Ї	
Тема тижня «Мандруємо Україною»	28
Літери Ш, Х	
Тема тижня «Різноманітна природа України»	34
Літери Ю, Є	
Тема тижня «Повітря. Як люди навчилися літати»	40
Літера Щ	
Тема тижня «Про права і правила»	44
Літера Ф, буквосполучення Дз	
Тема тижня «Вітаємо весну»	50
Буквосполучення Дж і апостроф	
Тема тижня «Ми знаємо абетку!»	56
Г. Фалькович. Ми знаємо абетку	
Н. Поклад. Книжковечір	
Про що розповідає обкладинка	
Л. Повх. Хто вміє читати	
Тема тижня «Що потрібно для життя»	62
Історія яблука	
А. Ліндґрен. Діти з Бешкетної вулиці	
Дж. Дональдсон. Равлик і кит	

Тема тижня «Як ми отримуємо інформацію»	68
<i>Р. Скиба. Із життя хитрих слів</i>	
Такі різні тексти	
Факт і думка	
Краще один раз побачити	
Тема тижня «Я – покупець»	74
<i>За З. Мензатюк. Парасолька.</i>	
<i>Р. Госсінні. На базар із татом</i>	
Тема тижня «З чого і для чого це зроблено»	78
Пластик: плюси і мінуси. Як народжується лялька	
<i>Г. Бойко. Загубила голку Ніна</i>	
<i>Ш. Сільверстейн. Кумедна Розі</i>	
Тема тижня «Винаходи людства»	84
Без коліс, як без води...	
<i>Ю. Тувім. Паротяг</i>	
<i>За А. Бланшар. Томас Едісон</i>	
Тема тижня «Чекаємо на літо»	90
<i>За С. Макбратні. Знаєш, як я тебе люблю?</i>	
<i>Ю. Бедрик. Коник-стрибунець</i>	
<i>О. Полянська. Лічилка. Як росте жаба</i>	
Тема тижня «Готуємося до літніх канікул»	96
<i>Г. Ткачук. Волохате волосся. Жахлива історія</i>	
<i>Р. Скиба. Щось не так</i>	
<i>В. Ніколенко. Дитячий табір</i>	
<i>Р. Госсінні. Від'їзд</i>	
ТЕКСТИ ДЛЯ СЛУХАННЯ	102

